

WERKEN

UITGEGEVEN DOOR DE

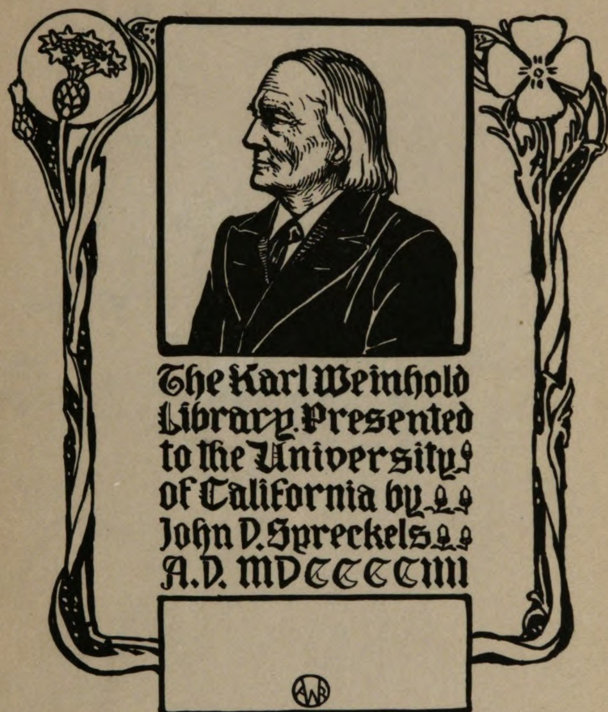
VEREENIGING

TER BEVORDERING DER

OUDE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE.

VIJFDE JAARGANG.
VIERDE AFLEVERING.

JACOB VAN MAERLANT,
SINTE FRANCISCUS LEVEN.
INLEIDING, VERBETERINGEN, AANTEEKENINGEN EN WOORDENLIJST.

The Karl Weinhold Library. Presented to the University of California by John D. Spreckels A.D. MDCCCCIII

WERKEN

UITGEGEVEN DOOR DE

VEREENIGING

TER BEVORDERING DER

OUDE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE.

WERKEN

UITGEGEVEN DOOR DE

VEREENIGING

TER BEVORDERING DER

OUDE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE.

VIJFDE JAARGANG.

VIERDE AFLEVERING.

JACOB VAN MAERLANT,

SINTE FRANCISCUS LEVEN.

INLEIDING, VERBETERINGEN, AANTEEKENINGEN EN WOORDENLIJST.

LEIDEN,

D. DU MORTIER EN ZOON,

1848.

Ieder Exemplaar is met de eigenhandige onder-teekening van één der Hoofd-Redacteuren voorzien.

de Hoop Scheffer.

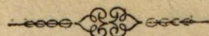
LEVEN VAN
SINT FRANCISCUS,

DOOR

JACOB VAN MAERLANT.

UITGEGEVEN DOOR

J. TIDEMAN.

LEIDEN,
D. DU MORTIER EN ZOON,
1848.

INLEIDING.

INLEIDING.

Het hier volgende gedicht is afgedrukt naar een perkamenten handschrift in folio van de XIVe eeuw, berustende op de boekerij der Leidsche Hoogeschool (1); het bestaat uit 59 bladen of 118 bladzijden, iedere bladzijde van 2 kolommen, elke kolom van 45 regels, behalve daar waar het onder den tekst is vermeld geworden. Op de laatste bladzijde staan slechts 17 verzen. De eerste letter D is zeer groot en versierd, overigens zijn de opschriften rood en de, vrij willekeurig gemaakte, afdeelingen alle met eene roode beginletter aangewezen. Al de majuskels vooraan de regels zijn rood gestreept (2).

Wanneer ik zeg dat het gedicht is *afgedrukt*, dan

---

(1) Op den Catalogus aangeteekend: *MS. Lat. Bibl. Publ.*, N°. 101, en in half perkamenten band gebonden.

(2) Vgl. HOFFMANN V. FALLERSLEBEN, in den *Alg. K. en L. Bode*, 1821, II, bl. 374.

is het er verre af, dat zulks letterlijk geschied zou zijn. Ik heb gemeend te moeten afwijken van het vroeger door de Vereeniging bepaalde omtrent het diplomatisch afdrukken der uit te geven handschriften. Immers dit handschrift is zoo slecht en slordig geschreven, dat telken male eene verbeterende hand noodig was. Ik zal daarvan geen nadere bewijzen behoeven bij te brengen, daar de vóór het glossarium geplaatste lijst van gemaakte correctiën, waarin ik naauwkeurig rekenschap geef van de lezing van het handschrift, voldoende zal zijn om een ieder daarvan te overtuigen. Ik heb in die lijst tevens nog eenige te maken verbeteringen opgegeven en het een en ander aangeteekend wat voor regt verstand van den tekst van belang kon zijn.

Intusschen heb ik mij tot de noodige veranderingen bepaald en mij gemeend te moeten onthouden het voorbeeld van HOFFMANN VAN FALLERSLEBEN te volgen, die in al de fragmenten, welke hij uit dit en andere werken aanhaalt, de spelling geheel volgens zijne eigene inzigten veranderd heeft, gelijk uit eene oppervlakkige vergelijking met mijn tekstafdruk blijken kan.

Dit handschrift nu wordt bij HOFFMANN (1) en MONE (2) het *eenige* genoemd. Intusschen maakt VAN WYN (3) melding van een »overschoon Exemplaar", dat hij in zijne jeugd in Vlaanderen had gezien.

---

(1) *Horae Belg.* I. p. 41.
(2) *Uebersicht*, u. s. w. S. 96.
(3) *Hist. en Letterk. Avondstonden*, I, bl. 276.

Zoowel de heer JONCKBLOET als ik hebben echter vergeefsche pogingen aangewend, om daaromtrent iets naders te vernemen; de beoefenaren onzer Letterkunde in de Zuidelijke Nederlanden wisten niets er van, en noch in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, noch in de boekerij van WILLEMS was het te vinden. Wat het fragment betreft, waarvan MONE gewag maakt (1), als waarschijnlijk tot dit gedicht behoorende, dit is klaarblijkelijk een gedeelte van een ander stuk. Wel wordt in ons gedicht JACOB REATIN vermeld (2), die ook in dat fragment voorkomt, maar de door MONE vermelde beginregel

Maer hi ne wilde ende hi ne wiste hoe

is nergens daarin te vinden.

Ik heb mij dus bij het uitgeven alleen van het Leidsche handschrift (3) kunnen bedienen.

De inhoud van het gedicht is eene berijming van het leven van ST. FRANCISCUS van Assisi, volgens de Latijnsche bewerking van den kardinaal BONAVENTURA VULCANIUS (4), die dit leven in 1261 schreef. De

(1) t. a. p.

(2) Vs. 9135.

(3) WILLEMS had daarvan een afschrift gemaakt, dat thans in het bezit is van den heer DE JAGER te Rotterdam.

(4) De eerste levensbeschrijver van ST. FRANCISCUS was zijn leerling en vriend THOMAS VAN CELANO, de vervaardiger der bekende hymne: » *Dies irae*, *dies illa.*" Zie voorts over zijne verdere levensbeschrijvers in het breede de *Acta Sanctorum* van October, Tom. II. p. 545 sqq. De bewerking van BONAVENTURA komt daarin voor p. 742 sqq. Deze legende is uitsluitend bij de orde in gebruik.

Nederlandsche berijming is van MAERLANT, volgens den proloog vs. 74, waarin hij zegt dat hij dit gedicht ondernomen had op het verzoek van eenige zijner vrienden te Utrecht, terwijl in het slot van het werk, dat echter klaarblijkelijk van den afschrijver is, nog eens vermeld wordt, dat JACOB de dichter er van was.

Ik zou dan ook met gerustheid, den inhoud van het werk in aanmerking genomen, den werkzamen Vlaming als vervaardiger blijven aannemen, zonder te duchten dat welligt de een of andere strenge criticus mij tot het plaatsen van een vraagteeken achter den naam des dichters zou dwingen, ware het niet, dat vs. 1781—1786 het volgende werd gelezen:

> Dese (St. Clara) was in onsen here
> Fransoysen dochter met groter ere,
> Ende moeder vander armen vrouwen,
> Diemen mag besloten scouwen.
> *Die hare vite gerne hoort*
> *Van mi vint hise in dietscher woort.*

Nu is er tot nog toe niet alleen geen leven van ST. CLARA van MAERLANT, maar zelfs in het geheel geen MNL. berijmd leven van die heilige bekend. De onderstreepte regels staan, gelijk natuurlijk is, niet in het Latijn, en evenmin in de verschillende proza-vertalingen, en zijn dus zonder eenigen twijfel van den Nederlandschen berijmer. Ook was het zeer natuurlijk, dat de berijmer van FRANCISCUS leven tevens dat van CLARA berijmde, daar de Clarissen eene klasse der orde van de Franciskaners uitmaakten, gelijk men dan ook niet zelden in de oude uitgaven die beide levens vindt

bij elkander gevoegd (1). Men moet dus tot een van beide besluiten: òf dat wij gewezen worden op een uit de zoo vruchtbare pen van MAERLANT gevloeid rijmwerk, dat verloren is gegaan, òf dat de proloog zoowel als het slot van het gedicht eene interpolatie is, en het leven van FRANCISCUS door een ander is berijmd geworden.

---

(1) Op de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage berust een zoodanig proza-leven van FRANCISCUS volgens BONAVENTURA, gevolgd door het leven van CLARA (het wordt vermeld bij VISSER, *Naamlijst*, bl. 33, en uit hem bij PANZER.) Ik laat de beschrijving volgen:

Vooraan ontbreekt waarschijnlijk eene houtsnede, voorstellende den heiligen FRANCISCUS. Op het eerste blad leest men:

Hier beghint Sinte Franciscus leven alsoe alst die eersamighe vader Sinte Bonaventuera vergadert ende bescreven heeft.

Aan het eind van dit leven:

Hier eyndet Sinte Franciscus leven also alst die eersamighe vader Bonaventura vergadert heeft. Ende hier na beghint dat leven van der heyligher joncfrouwen Sinte Claren.

Alsdan volgt eene houtsnede, voorstellende St. Clara met de hostie.

Die legende ende dat leven der heyligher maget Sinte Claren.

Geheel aan het eind:

Hier eyndet dat heylighe leven onser alder liefster moeder Sinte Claren: met sommighen mirakelen daer inne getoghen.

Gheprent tAntwerpen bi my Geraert Leeu. Int jaer ons Heeren MCCCC *ende* XCJ *den* XXVIIJ *dach in Junio.*

Laatste blad: Aan de eene zijde eene houtsnede, voorstellende een leeuw met de wapens van Gouda en van den drukker. Aan de keerzijde de herhaling van de houtsnede, voorstellende St. Clara. Het geheel is groot 378 bladzijden 12°.

De Hoogduitsche vertaling waarvan HOFFMANN (*Hor. Belg.* I. p. 40) gewag maakt, voert dezen titel:

Die Legend des heyligen vatters Francisci. Nach der beschreybung des Englischen Lerers Bonaventure. Aan het eind: Gedruckt und vollendt, In der Kayserlichen Stat Nüremberg Durch HIERONYMUM HÖLTZEL, in verlegung des Erbern CASPAR ROSENTALER yetzundt wonhafft zu Schwatz. Am Sybenden tag des Monats Aprilis. Nach Christi unsers herren gepurt. Tausent Fünffhundert, unde Im zwelfften Jare. 4°.

Men zal bekennen, dat ik niet gelukkig ben, wat aangaat de auteurs der werken die ik in onze Vereeniging uitgeef. Het boekje *vanden Houte* bezat geen enkel inwendig bewijs ten behoeve van het zoo stoutweg op den titel mijner uitgave gestelde: *door Jacob van Maerlant*, en ik plaatste later dan ook een vraagteeken achter dien naam, hoewel ik voor mij zoo gaarne dat werkje, dat geheel in zijn geest valt, als het zijne blijf aanmerken. Hier vind ik in proloog en eindverzen inwendige bewijzen van verschillend gewigt vóór MAERLANTS auteurschap, en ziet! een ander inwendig bewijs voor het tegendeel brengt mij weder aan het wankelen.

Men zal echter toegeven dat dit bewijs vrij negatief is, en dat het niet slechts mogelijk, maar zelfs zeker is, dat een of meer werken van MAERLANT zijn verloren gegaan. Bovendien viel eene bewerking van het leven van FRANCISCUS geheel in zijn geest en zijne rigting. Immers FRANCISCUS van Assisi behoort onder de hervormers der kerk; wij moeten hem vooral op zich zelven en afgescheiden van zijne volgelingen beschouwen, en dan begroeten wij hem als den invoerder van twee groote nieuwigheden in de katholieke wereld: de gelofte van volstrekte armoede, en de vereeniging van den geestelijken en den wereldlijken stand in zijne orde (1). Die hervormingen moesten vooral MAERLANT treffen, die telkens in zijne geschriften

(1) Een hoogst belangrijk artikel getiteld: *St. Francis of Assisi*, waarin men dit een en ander in het breede vindt uiteengezet, is geplaatst in de *Edinburgh Review* voor Julij 1847, bl. 1—41.

te velde trekt tegen de geestelijken van zijnen tijd, en die overal op een deugdzaam en godsdienstig leven aandringt. Wat was natuurlijker, dan dat hij het leven van hem, die zich als een voorbeeld van armoede, nederigheid, matigheid en kuischheid had doen kennen, aan zijne landgenooten te lezen gaf? Dat viel geheel in den geest der taak, die hij had op zich genomen, en die hij met zulk een goed gevolg volvoerde, dat hij, de leeraar, de *didacticus*, de zedeprediker, aan eene nieuwe school het aanwezen gaf, en als zoodanig den eernaam van *vader der dietsche dichter* ontving.

Ik geef derhalve de voorkeur aan deze slotsom, dat wij hier wel degelijk een rijmwerk van VAN MAERLANT voor ons hebben, te meer daar de taal en schrijfwijze met die van zijne overige werken overeenkomt, en ik hoop dat metter tijd nog het vermelde leven van ST. CLARA moge ontdekt worden.

Van het leven van den heiligen FRANCISCUS, hetwelk tot de geliefkoosde lectuur der XIII[e], XIV[e] en XV[e] eeuw behoorde, bestaat ook eene Nederlandsche proza-bewerking, die echter met het berijmde leven alleen dit gemeen heeft, dat beide naar het Latijn van BONAVENTURA zijn vervaardigd. Van die proza-overzetting bestaan drie onderscheiden handschriften op de boekerij der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te *Leiden* (1); eene naauwkeurige verge-

(1) Breeder beschreven in haren *Catalogus*, bl. 23—25. Vgl. de

lijking bragt mij tot het besluit, dat deze drie onderscheidene handschriften, hoezeer hier en daar in kleinigheden onderling verschillend, exemplaren zijn van eene en dezelfde vertaling, die gedrukt is in de bovenbeschreven uitgave van 1491, alsmede in *Den Wyngaert van Sinte Franciscus vol schoone historiën, legenden, ende duechdelycke leeringhen allen menschen seer profytelyck.* Thantw. binnen die Camerpoorte Int huys van Delft bi mi HENDRICK ECKERT VAN HOMBERCH, 1518, 12 Dec. fol. — Dit laatste werk bevat, behalve de vertaling uit BONAVENTURA, verscheiden andere stukken, die tot FRANCISCUS en zijne leerlingen betrekking hebben. Bekend is eindelijk de *Legende van St. Franciscus gezellen*, waarvan een afzonderlijk handschrift op de boekerij van genoemde Maatschappij berust, en die ook in een der drie bovenvermelde handschriften (1) en waarschijnlijk in het door den heer SNELLAERT vermelde wordt gevonden.

---

aanteek. aldaar. De heer SNELLAERT te *Gent* maakt in een brief aan den heer JONCKBLOET van nog een Handschrift uit de XVe eeuw melding, hetwelk eene proza-bewerking naar BONAVENTURA en een verhaal van de daden van FRANCISCUS bijzonderste leerlingen behelst. Hoogstwaarschijnlijk is dit een HS. van den *Wyngaert van Sinte Franciscus*, waarover in den tekst nader.

(1) Zie den *Catalogus* der Maatschappij, bl. 24 en 25.

VERBETERINGEN,
AANTEEKENINGEN
EN
WOORDENLIJST.

VERBETERINGEN.

Vs. 32. *Leest*, lees: *leeft.*

Vs. 41. *Harde*, HS. *hare.*

Vs. 85. *Dichter*, HS. *dichters.*

Vs. 87. *Bom aventure*, aldus het HS., liever: *Bonaventure.*

Vs. 92. *Stucken*, lees: *sticken.*

Vs. 96. *Drie*, HS. *twee.* Het Latijn heeft: *tres*; vgl. vss. 532, 955, 966.

Vs. 113. *Tellevenste*, HS. *telleaenste.*

Vs. 133. *Duuts*, *dietsch*, *brabants*, *vlaemsch*, *zeeus.* Aldus het HS., lees: *Dietsch*, *brabants*, *vlaemsch ende zeeus.* *Duits* en *dietsch* is volkomen hetzelfde.

Vs. 138. *In*, HS. *van*. Vgl. vs. 94 en het Latijn, alsmede het Glossarium op *bekeren*.

Vs. 163. *Madren*, lees: *inadren* en vgl. het Gloss. op dit woord.

Vs. 183. *Zinen*, lees: *zine*.

Vs. 191. *Te* werd door een latere hand vóór *geven* ingevoegd.

Vs. 286. *Ontwaken*, HS. *ontvaken*.

Vs. 297. Zoo staat er van de eerste hand; eene latere voegde *groot* vóór *acht* in. Vgl. vs. 408 en het Glossarium op *vor achten*.

Vs. 320. *Wat wiltu*, HS.: *wattu wiltu*.

Vs. 334. Voeg eene comma achter *meer*.

Vs. 345. *Van boven*, HS. *van Gode;* vgl. het rijmwoord en het Latijn: *supernae patriae amor*.

Vs. 357. *Dese*, HS. *dose*.

Vs. 357—391. Waarschijnlijk eene interpolatie; in het Latijn wordt er niets van gevonden.

Vs. 434. *Zerikhede*, aldus het HS., lees: *zerichede*.

Vs. 532. *Drie*, er stond van de eerste hand: II, later teregt in III veranderd.

Vs. 706. *Cans*, HS. *dans.*

Vs. 823. *Der ewangelien*, HS. *Die der ewangelien.*

Vs. 888. *Hi* van eene latere hand.

Vs. 896. *Steenne*, HS. *steence.* Vgl. Glossarium.

Vs. 907. *Heefti bider ouder*, HS.: *hevefti bider onder.*

Vs. 913. *Voet*, HS. *moet.* Lat.: *pedem fixit.*

Vs. 957. *Niet ne*, HS. *niet.*

Vs. 979. *Die*, HS. *di.*

Vs. 1088. *Anebedre*, HS. *anebede.*

Vs. 1097. *Ondoen*, HS. *doen.*

Vs. 1172. *Maecten*, HS. *maectem.*

Vs. 1204. *No*, lees: *ne.*

Vs. 1220. *Leren*, lees: *castien.* Vgl. Glossarium.

Vs. 1237. *Boodsceipt*, HS. *boodsceipte.*

Vs. 1244. *Suver*, het HS. heeft *Suaer.* Ten zij men dit zou moeten verstaan voor het Lat. *gravis*;

maar de zamenvoeging *suver ende gesate* is zeer algemeen, en *su* voor *zw* komt als ik mij niet bedrieg nergens elders in dit HS. voor, zoodat ik aan die lezing de voorkeur geef.

Vs. 1294. *Ne wart*, HS. *wart.*

Vs. 1303. *Bi hem*, HS. *bi hem hem.*

Vs. 1417. *Hiet*, van de eerste hand stond er *riet.*

Vs. 1424. *Ymogen*, lees: *ymagen.*

Vs. 1466. *Te voren*, HS. *ite voren* met een punt onder de *i*, waardoor deze als vervallen moet worden beschouwd. Welligt is de ware lezing: *ie te voren.*

Vs. 1490. *Zoude*, HS. *zoudē.*

Vs. 1492. *Met sinen*, HS. *sinen.*

Vs. 1504. *Pine*, HS. *pinē.*

Vs. 1531. *Saeden*, lees: *scieden.*

Vs. 1533. *Doe*, HS. *hoe.*

Vs. 1604. *Onwaerde*, HS. *waerde*, Lat. *se humiliter prosternabant.*

Vs. 1644. *Ghetransfigureerd*, HS. *ghetransfigueerd.*

Vs. 1647. *Metter*, lees: *metten.*

Vs. 1651. *Volgen*, HS. *vbgen.*

Vs. 1657—1690. Komt niet in het Latijn voor; waarschijnlijk eene interpolatie van den afschrijver.

Vs. 1724. *Dordine*, HS. *Dor dine.*

Vs. 1746. *Der*, lees: *Daer.*

Vs. 1774. *Vul*, lees: *al;* HS. *val*, met een punt onder de eerste letter.

Vs. 1803. *Hare*, lees: *haren.*

Vs. 1831. *Tier*, lees: *tien.*

Vs. 1855. *Vanden zinen*, aldus het HS., het Latijn heeft: *mens feritatis barbaricae.* Welligt moet men lezen: *vanden hedinen.*

Vs. 1884. *Hendde*, HS. *hendden.*

Vs. 1898. *Cractichede*, lees: *crachtichede.*

Vs. 1901. *Maer*, HS. *waer.*

Vs. 1965. *Sachi*, HS. *sach.*

Vs. 1968. *Scone*, HS. *Sone.*

Vs. 1983—2008. Interpolatie.

Vs. 2072. *Woorde*, HS. *wondere*. Lat. *verba*

Vs. 2108. *Gone*, HS. *gond.*

Vs. 2114—15. Men leze deze verzen aldus:
Maer zulc hare, sonder waen,
Die gone dinc niet ontfingen, enz.

Vs. 2123. *Dages*, HS. *daget.*

Vs. 2137. *Binden*, HS. *Bin dien.*

Vs. 2139. *Hiet*, HS. *Niet.*

Vs. 2141. *Zire*, HS. *Zine.*

Vs. 2182. *Doget*, HS. *dueget*, later in *doeget* veranderd.

Vs. 2203. *Tenegher*, men leze: *teregher.*

Vs. 2217. *Dustanigher*, men leze: *dustarigher.*

Vs. 2245. Men late de komma achter *mede* weg.

Vs. 2255. *An* ontbr. in het HS.

Vs. 2289. *Scaerpe*, lees: *scaerpen.*

Vs. 2309. *Verloor*, lees: *verloos.*

Vs. 2327. *Witte*, HS. *wilde.*

Vs. 2373. *Gesele*, HS. *geselle.*

Vs. 2415. *Der*, lees: *den.*

Vs. 2421. *Te*, HS. *den.*

Vs. 2424. *Maer*, HS. *Daer.*

Vs. 2427. *Wachte*, HS. *wachten.*

Vs. 2446. *IJdelheit*, lees: *ydelheit.*

Vs. 2454. *Dat vierkijn*, HS. *vierkijn dat.*

Vs. 2487—88. LEENDERTZ, in zijne beoordeeling van JONCKBLOETS *Prosodie* (geplaatst in *de Gids*, Maart, 1850), wil deze verzen aldus lezen:

Ende gheselde hem met risen
Ende voedde hem met cranker spisen.

Dit is echter volgens de door JONCKBLOET gestelde regelen onnoodig.

Vs. 2506. *IJdelheden*, lees: *ydelheden.*

Vs. 2562. *De*, lees: *Der.*

Vs. 2583. *Stane*, HS. *slane.*

Vs. 2659. *Ere*, HS. *eren.*

Vs. 2671. *Gevoelde*, HS. *gevelde.*

Vs. 2676. *Hietti*, lees: *hieti.*

Vs. 2686. *Vander smake de niewede*, HS. *de smake vander n.* Lat. *saporis novitas.*

Vs. 2711. *Een*, lees: *ene.*

Vs. 2746. *Zorghe*, HS. *Zoorghe.*

Vs. 2747. *Antwoorde*, lees: *antworde.*

Vs. 2808. *Rechte jongre*, HS. *rechtre jonge.*

Vs. 2973. *Wie*, HS. *wi.*

Vs. 3005. *Alsinen*, lees: *alsmen.*

Vs. 3022. Achter *beseft* plaatse men ".

Vs. 3074. *Wille*, HS. *sullen.*

Vs. 3134. *Sine*, lees: *sire.*

Vs. 3144. *Weret*, HS. *werelt*, waarin de *l* van eene latere hand.

Vs. 3155. *Aller*, lees: *allen.*

Vs. 3169. *Hevets*, lees: *Heveti.*

Vs. 3217. *Moeste*, HS. *moste*, met bovenvoeging der *e* door eene latere hand.

Vs. 3220. *Genouch*, liever: *ghenouch*, zooals het HS.

Vs. 3238. *Heves*, aldus het HS., lees: *Hevet.*

Vs. 3251. *Silvestre*, HS. *filne.*

Vs. 3266. *Henen*, eigenlijk heeft het HS. *heinen.*

Vs. 3289. *Gehinget*, HS. *gehingen.*

Vs. 3294. *Alsdoe*, lees: *Alsoos.*

Vs. 3305. *Na*, HS. *Ja.*

Vs. 3312. *Diene*, lees: *Niene.*

Vs. 3330—3331. Welligt moet men lezen:

Ende hi in armen steden
Hem onthoude met omoede;

ofschoon er op het rijm dan wel wat aan te merken valt.

Vs. 3345. *Tallen*, HS. *talen.*

Vs. 3365. *In*, HS. *maer.* Zoo ook vs. 3414, 3465.

Vs. 3408. De ruimte voor dezen regel is in het HS. onvervuld gebleven.

Vs. 3412. *Hi*, HS. *hie.*

Vs. 3416. *Margarite*, HS. *magarite.*

Vs. 3435. *Sonderlange*, HS. *onderlange.*

Vs. 3481. *Op*, lees: *up* met het HS.

Vs. 3494. *Tongemate*, HS. *tongemake.*

Vs. 3513. *Dinc*, lees: *dine.*

Vs. 3564. De rijmregel ontbr. in het HS.; het Lat. heeft: *adiit virum vicarius suus*, *allegens penuriam fratrum*, enz. Zoodat de zin niets te wenschen overlaat.

Vs. 3583. *Zekerlike*, HS. *zekerhede.*

Vs. 3721. *Doe*, HS. *toe.*

Vs. 3722. *Toe*, HS. *doe.*

Vs. 3833. *Geeste*, HS. *geesten.*

Vs. 3889. *Reate*, HS. *ceate.* Lat. *Reate.*

Vs. 3907. *Dochte*, HS. *dochten.*

Vs. 3918. *Haer*, HS. *daer.*

Vs. 4086. *Gene*, lees: *gone.*

Vs. 4108. *Dat*, HS. *dath.*

Vs. 4127. *Di*, HS. *die.*

Vs. 4137. *Was*, HS. *wat.*

Vs. 4148. *Bat*, ontbr. HS.

Vs. 4154. *Harde*, lees: *herde.*

Vs. 4176. *Goedertierheit*, HS. *goederheit.*

Vs. 4214. *Niemene andren*, HS. *niemenen andre.*

Vs. 4265. *Rocken*, lees: *rocke.*

Vs. 4278. *Zelves*, HS. *zelveres.*

Vs. 4294. *Parement*, HS. *parcement.*

Vs. 4396. *Eenichs*, lees: *enichs.*

Vs. 4397. *Bleette.* Oorspronkelijk had het HS. *beette.*

Vs. 4404. Tusschen dezen en den volgenden regel, of liever tusschen 4402 en 4403, ontbreekt de vertaling van het Lat. *flexis curvabatur poplitibus tanquam si reverens pecus de irreverentia indevotos argueret.*

Vs. 4528. *Die in*, HS. *in.*

Vs. 4529. *Van*, HS. *in.*

Vs. 4555. *Hi*, HS. *soe.*

Vs. 4564. Tusschen dezen en den volgenden regel ontbr. de vertaling van het Lat. *ut nullo modo pateretur ab ipso sejungi. Nam pluribus vicibus extra locellum fratrum ..... positus.*

Vs. 4570. *Genen*, lees: *gonen.*

Vs. 4667. *Machinen*, lees: *machmen.*

Vs. 4677. *Doeget*, lees: *dueget.*

Vs. 4687. *Scrivene*, HS. *scrivenen.*

Vs. 4701. *Selc*, HS. *elc.* Lat. *talem pro eleëmosynis censum offerre nobilem prodigalitatem dicebat.*

Vs. 4707. *Dan*, HS. *Van.*

Vs. 4804. *Wi*, HS. *wie.*

Vs. 4814. *Oesten*, lees: *oeste.*

Vs. 4853—4890. Interpolatie. Ten minste niet in het Latijn.

Vs. 4882. *Duterste*, HS. *duferste.*

Vs. 4898. *In*, HS. *ja.*

Vs. 4917. *Hen*, lees: *Hem.*

Vs. 4949. *In*, HS. *Ic.*

Vs. 4950. *Evenkerstijn*, eig. staat er *evenkerstin.*

Vs. 4957. *Den zeghe*, HS. *Men zeghet.*

Vs. 4958. *Niene*, HS. *niet.*

Vs. 5037. *Maer*, HS. *Daer.*

Vs. 5103. *Om*, HS. *oom.*

Vs. 5132. *Stede*, HS. *steden.*

Vs. 5185. *Helichst*, HS. *Helich geest.*

Vs. 5189. *Mire*, HS. *mine.*

Vs. 5235. *Zalichede*, HS. *zalicheide.*

Vs. 5236. *Ontfinge mede*, HS. *ontfingen meide.*

Vs. 5264. *Soude*, HS. *souden.*

Vs. 5275. *Tlijf*, HS. *tlijf niet.*

Vs. 5276. *Zwaert*, HS. *diet.*

Vs. 5344. *IJdele*, lees: *ydele.*

Vs. 5365. *Dane*, HS. *daer.*

Vs. 5421. *Sire*, lees: *sine.*

Vs. 5431. *Hi* ontbr. in het HS.

Vs. 5434. *Daerde*, lees: *der aerde.*

Vs. 5463. *Dat*, *bi*, HS. *Dat hi*, *bi.*

Vs. 5492. *Dief*, HS. *lief.*

Vs. 5503. *Daer*, liever: *Dat.*

Vs. 5511. *Verstineden*, lees: *verstiveden.*
Ald. *die lede*, HS. *die here.*

Vs. 5517. *Wondere*, HS. *wonderre.*

Vs. 5519. *Zake*, HS. *zaken.*

Vs. 5532. *Voor*, lees: *vor.*

Vs. 5536. *Zinen geselle*, HS. *zine gesellen.*

Vs. 5635. *Wouden*, lees: *vrouden.*

Vs. 5639. *Om*, HS. *oom.*

Vs. 5795. *Beseten*, HS. *besetten.*

Vs. 5844. *Dan*, HS. *Dat.*

Vs. 5899. *Wart*, HS. *Wart hi.*

Vs. 5913. *Lach*, HS. *sach.*

Vs. 5924. *Duus* (*du des*), HS. *dus*.

Vs. 5976. *Halven*, HS. *haven*.

Vs. 6033, 6126, 6371, 7635, 8699, 9313, 10289. *Ende*, *want*, lees: *Ende want*.

Vs. 6049. *Ouderlinge*, HS. *ouderingen*. Lat. *parentes*.

Vs. 6204. *Woestijne*, liever met het HS. *woestine*.

Vs. 6427. *Bevragen*, HS. *Bevraget*.

Vs. 6433. *Dat hem*, lees: *Dat het* of *Dattet*.

Vs. 6500. *Mochte*, HS. *mochten*.

Vs. 6521. *Parisen*, HS. *Parmen*. Lat. *in civitate Parisiensi*.

Vs. 6638. *Menigen*, HS. *enigen*. Lat. *multis*.

Vs. 6661. *Geschreven*, lees: *gescreven*.

Vs. 6663. *Tusscenelle*, HS. *Russcenelle*.

Vs. 6672. *Hi*, HS. *het*.

Vs. 6687. *Brochte*, HS. *wrochte*.

Vs. 6717. *Seinde*, HS. *seide*.

Vs. 6731. *Dan*, HS. *Dat.*

Vs. 6756. *Dan*, HS. *Van.*

Vs. 6758. *Spumede*, HS. *tumede.* Vgl. 6757 en het Lat. *volutabatur spumans.*

Vs. 6775. *Dat*, HS. *daer.*

Vs. 6777. *Vinde*, HS. *kinde.*

Vs. 6818. *Vroe* ontbr. in het HS.

Vs. 6834. *Geeste*, HS. *geest.*

Vs. 6863. *Als*, HS. *alst.*

Vs. 6908. *Bouken*, HS. *bouke.*

Vs. 6924. *In*, HS. *na.*

Vs. 6939. *Donverwinlike*, HS. *doververwinlike* (dou'u'winlike).

Vs. 7021. *De*, HS. *te.*

Vs. 7024. *Raechden*, HS. *raechde.*

Vs. 7039. *Sprake*, HS. *spracke.*

Vs. 7055. *Di*, HS. *die.*

Vs. 7070. *Hier*, HS. *hi.*

Vs. 7093. *Gecruust*, HS. *gecruus.*

Vs. 7099. *Bedecken*, HS. *bedeckent.*

Vs. 7125. *Beesten*, HS. *voeten*, later in *beeten* veranderd.

Vs. 7126. *Hi*, HS. *die*, later in *hie* veranderd.

Vs. 7128. *Ter*, HS. *tere.*

Vs. 7129. *Bejaget*, HS. *behaget.*

Vs. 7134—35. Men leze aldus geinterpungeerd:

Teerst, dat van den watre iet
An de beesten, die men ziec siet
Up daerde leggen, een lettel cam,

Vs. 7153. *Maer*, HS. *daer.*

Vs. 7261. *Listichede*, HS. *lustichede.*

Vs. 7290. *Kenden*, HS. *keenden.*

Vs. 7306. *Sult*, HS. *sultu.*

Vs. 7341. *Versiert*, HS. *versiet.*

Vs. 7380. *Di*, HS. *de.*

Vs. 7418. *Maer*, HS. *daer.*

Vs. 7432. *Tsine*, lees: *tsire.*

Vs. 7474. *Sach* ontbr. in het HS.

Vs. 7507. *Voorwiste*, liever *vorwiste* met het HS.

Vs. 7586. *An*, HS. *In.*

Vs. 7595. *Dat*, *alsine sagen doot*, HS. *dat alsine naect ende bloot.* Lat. *cum viderent eum jam esse defunctum.*

Vs. 7597. *Lecgen.* Zoo hier als elders leze men liever *leggen*, *seggen*, *liggen*, enz., *cg* is, even als *ꝑp* een verkort teeken voor de *pp* is, een zoodanig voor *gg.*

Vs. 7652. *Salm*, HS. *helm*, waarvan later *selm* is gemaakt.

Vs. 7667. *Sijnre*, HS. *sijn.*

Vs. 7681. *Minister*, HS. *minster.*

Vs. 7694. *Vraechden*, HS. *craechde.*

Vs. 7726. *Voer si*, lees: *voersi.* Zie ook vs. 7880 *drouchsine.*

Vs. 7787. *Met*, HS. *men.*

Vs. 7801. *Zwartheden*, HS. *zwaerkeden.*

Vs. 7802. *Wit*, HS. *wijt.*

Vs. 7810. *Onnoselede*, HS. *onneselede.*

Vs. 7886. *Toten*, HS. *roten.* — Cf. vs. 9079.

Vs. 7907. *Nu*, HS. *ne.*

Vs. 7919. *Biden*, HS. *binden.*

Vs. 7939. *Hi de selve*, lees: *hi selve* (?). Vgl. het Latijn: *Sane cum idem pastor ecclesiae, non solum ex miraculis auditis post mortem, verum etiam experimentis in vita ipsius, oculis visis et manibus contrectatis.... agnosceret.*

Vs. 7998. *Enochs*, HS. *enichs.*

Vs. 8034. *Hoort*, HS. *hoot.*

Vs. 8060. *Niet*, HS. *liet.*

Vs. 8089. *Daden*, HS. *doden.*

Vs. 8137. *Den*, lees: *der.*

Vs. 8185. *Hadsoe*, HS. *hadsoe soe.*

Vs. 8216. *Want*, HS. *wont.*

Vs. 8276. *Hi* ontbr. in het HS.

Vs. 8280. *Sietsoe*, HS. *Seitsoe.*

Vs. 8282. *Dagen*, lees: *dages.*

Vs. 8310. Doe de punt achter *vaer* weg.

Vs. 8340. *Ende*, HS. *E.*

Vs. 8347. *Slaen*, HS. *slach.*

Vs. 8375. Aldus het HS. Men leze:

Entie zin wart van cranken gezonde;

Vgl. het Lat. *sanationem mentis sanatio sequitur corporalis.*

Vs. 8382. Aldus het HS. Men leze:

Hand ende zin sijn al gesacht.

Vs. 8402. *Hoeft*, eig. heeft het HS. *hooft.* Beide is goed.

Vs. 8424. *Hare*, aldus het HS. Men leze: *haren.*

Vs. 8462. *Bedouwen.* Aldus het HS. in den custos van de vorige quatern; in den regel zelf staat: *bedauwen.*

Vs. 8477. *Grote trouwe*, HS. *groten rouwe.*

Vs. 8492. *Op*, lees *up.*

Vs. 8516. *Mette*, lees: *metten.*

Vs. 8519. *Dor* ontbr. in het HS.

Vs. 8553. *Zyn*, lees: *zijn.*

Vs. 8578. *Ter*, eig. heeft het HS. *tier.*

Vs. 8601. *Bider*, HS. *bidder.*

Vs. 8620. *Tvolc*, HS. *tvlo.*

Vs. 8633. *Op*, lees: *up.*

Vs. 8634. *Gedaen*, HS. *gegaen.*

Vs. 8641. *Ragusia*, HS. *Ragulia.*

Vs. 8681. *Daar*, lees: *Daer.*

Vs. 8689. *Borgscepe*, HS. *orgschepe.*

Vs. 8728. *Boven*, ontbr. HS.

Vs. 8790. *Niet*, aldus het HS., lees: *niet ne* of *niene.* Zoo ook vs. 8797, 9082, en hier en daar elders. Vs. 8868 leze men:

Datter een twint niet uut ne bleec.

Vs. 8924. *Gewrocht*, HS. *gewrochte.* Ald. *warke*, lees: *kerke.* Vgl. het Lat. dat *basilica* heeft.

Vs. 8991. *Menne*, HS. *niene.*

Vs. 8993—94. Aldus het HS. Zonder twijfel moet men lezen:

Hi seide, dat hi van der doot
Nemmermee saghe de noot.

Vs. 9000. *Dwouch*, HS. *drouch.*

Vs. 9009. *Ran*, HS. *van.*

Vs. 9096. *Ons*, HS. *onse.*

Vs. 9118. *Datti*, HS. *Dat.*

Vs. 9167—9170. Het Lat. heeft: *Cum autem de lacu miseriae misericordem patrem Franciscum invocarent cum multa fiducia, supernatavit subito aquā plena navicula.* De vertaling van *supernatavit subito* moet den ontbrekenden regel uitmaken.

Vs. 9261. *Men* ontbr. in het HS.

Vs. 9495—96. In het HS. gaat het laatste vers voor het eerste.

Vs. 9500. *Maechdekine*, HS. *maechdekinne.*

Vs. 9661. *Ne*, HS. *N.*

Vs. 9705. *Kint* ontbr. in het HS.

Vs. 9730. *Den*, lees: *des.*

Vs. 9734. *Ghingen*, HS. *ghinge.*

Vs. 9770. *Ghenas*, HS. *ghenans.*

Vs. 9880. *So menegen*, lees: *somegen.*

Vs. 9919. *Stremmede*, HS. *stemmede.*

Vs. 9937. *Haren zone*, aldus het HS., lees: *Hare zonen.*

Vs. 9966. *Die*, lees: *di.*

Vs. 10002. *Hat* ontbr. in het HS.

Vs. 10024. *Sijn*, HS. *soude sijn.*

Vs. 10057. *Groten*, HS. *grote.*

Vs. 10109. *Der zwarter deemsterhede kint*, HS. *Der zwarter der meester hedine kint.* Vgl. het Lat. *inferni mancipium et filius tenebrarum.*

Vs. 10161. *Hi* ontbr. in het HS.

Vs. 10180. *Heeft*, HS. *heef.*

Vs. 10198. *Los*, HS. *loos.*

Vs. 10208. *Dare*, HS. *dure.*

Vs. 10210. *Adden*, aldus het HS., lees *adde*.

Vs. 10427. *Nu zie*, HS. *Nu zie ic*.

Vs. 10459. *Uutnemender*, HS. *uutnemeder*.

Vs. 10461. *Ic*, HS. *ict*.

Vs. 10500. Doe de komma achter *genade* weg. Eig. heeft het HS. *genaden*.

Vs. 10538. *Fransoizen*, HS. *Fransoise*.

Ald. Doe de dubbele punt achter *heren* weg.

AANTEEKENINGEN.

Vs. 3. Zie 2 Timoth. IV : 4.

Vs. 33, 34. De hier voorkomende namen zijn die van helden uit den cyclus van ridderromans, waartoe de *Lancelot* behoort. De roman van *Lancelot* is, gelijk men weet, onlangs in zijn geheel door JONCKBLOET uitgegeven en van eene belangrijke Inleiding voorzien. Zie ook zijne *Geschiedenis der M.-N. L. Dichtkunst*, I : 345 volgg. en MONE'S *Uebersicht* op de in het register aangeh. plaatsen.

Vs. 81. *Broeder Alaerd.* Hoogstwaarschijnlijk een minderbroeder en peetvader van den dichter. Ik heb echter niet meer bepaald kunnen opsporen wie hier eigenlijk wordt bedoeld. Ik heb vergeefs getracht een exemplaar der *Bibliotheca Universa Franciscana* van JOANNES A SANCTO ANTONIO (*Madrid*, 1732—33, III vol. fol.) te zien te krijgen, uit welk werk waarschijnlijk licht te putten was. De nasporingen van anderen zijn evenmin met een gewenschten uitslag bekroond geworden. De Hooggel. Heer Dr. TH. J. H. BORRET, Professor in het Seminarie te *War-*

mond gelieve mijn bijzonderen dank aan te nemen, voor zijne uitstekende beleefdheid, mij bij dit onderzoek bewezen.

Vs. 87. Zie de Inleid. blz. VII.

Vs. 361—377. Zie Matth. XIII : 44—46.

Vs. 462. Zie Matth. XVI : 24.

Vs. 476. Zie Jesaia LIII : 4.

Vs. 669—672. Zie Matth. V : 10.

Vs. 910. *Onser vrouwen den inglen*, d. i. S. MARIA *de Angelis.*

Vs. 972—73. »*Ende volc van drierhande gewerke, ter salicheit bi comende dien;*" het Lat. heeft: *trinaque triumphatura militia salvandorum.*

Vs. 1094—96. Zie Matth. XIX : 21.

Vs. 1098. Zie Luc. IX : 3.

Vs. 1100—2. Zie Matth. XVI : 24.

Vs. 1366—67. *Ihan van Sinte Pauwels*, d. i. Dominus JOANNES *de Sancto Paulo.*

Vs. 1655—1690. Dit gedeelte komt niet in het Latijn voor.

Vs. 1697 en volg. Zie 2 Kon. VI : 17.

Vs. 1979. Zie Ezech. IX : 4.

Vs. 1983—2003. Dit gedeelte komt niet in het Latijn voor.

Vs. 1985. Zie Ezech. IX : 2, 3.

Vs. 2042. *Antonis*, d. i. S. ANTONIUS *Patavinus.*

Vs. 2197. Zie Gal. V : 24.

Vs. 2276. Zie Matth. XI : 8.

Vs. 2442. Zie Spreuk. VI : 28.

Vs. 2845. *Pieter Bernaerdoens sone.* De naam van FRANCISCUS vader was PETRUS BERNARDONI of DE

BERNARDONE. Zie den *Commentarius praevius* in de *Acta Sanctorum* fol. 555, 556, N°. 55 et 57.

Vs. 3074—3078. Zie Matth. XX : 26, 27.

Vs. 3130. *Dese stoel was eens die vel*, d. i. *deze zetel is van een geweest*, *die gevallen is*, (namelijk een der gevallen engelen.)

Vs. 3293. Zie 2 Cor. XII : 7.

Vs. 3296—97. De hier bedoelde is de Kardinaal LEO BRANCALEO of SANCTAE CRUCIS.

Vs. 3450. Zie Matth. XXIII : 44.

Vs. 3477. Zie Luc. IX : 58.

Vs. 3512—14. Zie Matth. XIX : 21.

Vs. 3785—87. Zie Matth. XXV : 40.

Vs. 3803—4. Zie Psalm LXXVIII : 25.

Vs. 3820—24. Zie Luc. XXIV : 15 volgg.

Vs. 3987. Zie Exod. XVII.

Vs. 3990. Zie 2 Kon. IV.

Vs. 4020. Zie 1 Timoth. IV : 8.

Vs. 4085—87. Zie 1 Samuel II : 5.

Vs. 4750—51. Zie Hoogelied I : 13. De uitdrukking *bondelkijn van mirren* werd steeds in een geestelijk-symbolischen zin gebruikt; het is de titel van verscheidene godsdienstige geschriftjes uit de XIV[e] en XV[e] eeuw.

Vs. 4811—14. Het feest van S. PIETER en S. PAULUS werd den 29[en] Junij gevierd. — *Haren daghe*, d. i. de dag van de hemelvaart van MARIA, de 15[e] Augustus, welke door de woorden *ten halven oesten* (op half Augustus) wordt aangeduid. Vgl. het Glossarium op Oest.

Vs. 4828. Zie Openb. XII : 7—12.

Vs. 4849—90. Dit gedeelte komt niet in het Latijn voor.

Vs. 4853. Zie Marc. XII : 41—44.

Vs. 5043. *Mommeline*, d. i. MIRAMOLINUS, de algemeene naam der koningen van *Marocco*. De bijzondere naam van den hier bedoelden vorst was MAHOMED. Zie breeder over dezen togt van FRANCISCUS: den *Commentarius praevius* in de *Acta Sanctorum* §. XIV.

Vs. 5109—11. Zie Psalm XXII : 4.

Vs. 5120—24. Zie Matth. X : 16.

Vs. 5159—64. Zie Luc. XXI : 15.

Vs. 5396—98. Zie Psalm XVI : 8, 9.

Vs. 5714. *inghelen.* Het HS. heeft duidelijk dit woord. Hoogstwaarschijnlijk heeft er oorspronkelijk gestaan *heligen* (Lat. *sacris*).

Vs. 5750. Zie Matth. X : 16.

Vs. 5895—96. Zie Matth. X : 41.

Vs. 6006—7. Zie 2 Kon. II : 9.

Vs. 6013. *Die wise man*, enz. Zie vs. 5751 volgg.

Vs. 6041. *Ledenaert*, d. i. LEONARDUS DE ASSISIO.

Vs. 6115 volgg. Men zie de aanteek. *p.* in de *Acta Sanctorum*, pag. 774.

Vs. 6222, 7682. *Land van Labure*, d. i. *Terra di Lavoro* op Napolitaansch grondgebied.

Vs. 6295—98. Zie Luc. V : 10.

Vs. 6708. Zie Matth. VIII.

Vs. 6800. *Casteel van lieden*, d. i. *Castrum Plebis.*

Vs. 6898. Zie Spreuk. XXV : 27.

Vs. 6943. Zie Hoogel. VIII : 6, 7.

Vs. 6953. *Der heleger crucen dach*, d. i. het

feest van de verheffing van het H. Kruis, dat op 14 September werd gevierd.

Vs. 7067. Zie Jesaia XXV : 16.

Vs. 7202—5. De zin dezer woorden is duister en de lezing waarschijnlijk bedorven. Het Lat. heeft: *Cum ipsa, forinsecus purgando a peste, salutem serenitatem et calorem corporibus, efficaciâ mirâ conferrent.*

Vs. 7337, volgg. Zie de §§. 9, 12, 15, 30, 50 en 53.

Vs. 7559. *Sinen gardiaen.* Deze broeder was niet inderdaad de opperste der orde, dit bleef FRANCISCUS tot zijnen dood; maar deze noemde hem aldus wegens zijne vrijwillige gehoorzaamheid omtrent dien broeder. Zie den *Comment. praevius*, N°. 394.

Vs. 7647—48. Zie Johannes XIII : 1.

Vs. 7653 volgg. Zie Psalm CXLI.

Vs. 7855. Zie Johannes XX.

Vs. 7978 volgg. Het Pinksterfeest, dat voor de algemeene kapittel-vergaderingen was bestemd, viel in 1230 in op den 24. Mei. De nederl. tekst heeft hier verkeerdelijk: *dachtende calende vor hoymaent*, in plaats van *vor somermaent.*

Vs. 8221. *Ylerde.* Nu *Lerida.*

Vs. 8329. *Poelien* en 8449 *Poelgen*, d. i. *Apulie.*

Vs. 8563. *Caeps*, d. i. *Capua.*

Vs. 8680, enz. Deze overbrenging van het ligchaam van S. FRANCISCUS (vs. 8683) en het kapittel hadden plaats in 1230. Vgl. §. 222.

Vs. 9553—64. Hier worden twee regels aangehaald van eene antiphone, beginnende met de woorden:

Salve regina misericordiae (vs. 9553), en waarin ook de woorden *misericordes oculos* (vs. 9563 en 9564) voorkomen. Men zie overigens den *Thesaurus sacrorum rituum* van BARTHOLOMAEUS GAVANTI, en wel de verbeterde uitgave van CAIETANUS MERATUS Tom. II, pars 1, pag. 412.

Vs. 9595—98. Zie over deze volgelingen van Franciscus de *Acta Sanctorum* p. 793 in de *Annotata*.

Vs. 9721. *Araengen*, d. i. *Anagni* in den Kerkelijken staat. — *Zancant* is *Zachanti*.

Vs. 9830. *Inghel van Tuderto*, d. i. ANGELUS DE TUDERTO (in den Kerk. staat.) — CLAIS VAN SUCRAN. Het Lat. heeft in één HS. *Nicolaus Sacerdos de Succano;* in een ander *Stichano;* beide onbekende namen.

Vs. 10493—10510. Zie Galaten VI : 14—17.

Vs. 10542. Een achtervoegsel van den afschrijver, omtrent wien men er moeijelijk iets uit kan te weten komen, dan dat hij JAN heette en overtuigd was dat MAERLANT de dichter of liever berijmer van den *Franciscus* is geweest.

WOORDENLIJST.

A.

Abijt, —ite, 200, 1954, 8070, *kleed*, (Fr. *habit*); meer bepaald *kloosterkleed* 4200, 8258, 9711.

Achten, *meenen*, *er voor houden*, 2392, *willen* 5098, *denken* 7437, *besluiten*, *voornemen*, 1075, 1305, 4975. — Vgl. achtinghe en hachten.

Achtende, *achtste*, 2159, 7983.

Achter, 9970, *door*, *in*. — 10300: » Daer ne sceen ander troost achter," d. i. *men scheen er niets anders van te kunnen denken.* Vgl. troost. — Achter velde, 3601 en achter werelden 4114, *over het veld* (hier een stoplap) en *door de wereld.* — Achterst 1946, 5930, *laatst.*

Achtersprake, 4175, 4182, 4206, 10079, *achterklap*, *laster.*

Achtich, 10258, 10286, *tachtig.*

Achtinghe, 2089, 3043, *voornemen*, (Lat. *propositum*).

Adden, Adt. Zie ebben. — Adtsoene, 9839, *had zij het* (*verstand*).

Aerbeit, aerbede, aerbeide, 9407, 9538, 9506, *barenswee.*

Aerdersch, 7512, *aardsch.*

Aergher, 5949, *erger.*

Aesten, 6442, *haasten.* — Aestelike, 2464, *haastig*, *spoedig.*

Aert, 9512, *kunst.* Zie het Gloss. op den *Lksp.*

Aervachtich. Zie Arvachtich.

Afgaen met den gen. 1014, *wegwerpen*, nu nog in een bijzonder geval gebruikelijk.

Aysijn, 388, *azijn.*

Al met allen, 8714, *volstrekt.*

Alder, 895, 1932, 2080, enz., *aldaar.*

Aldustaenre, 211, *dusdanige.*

Alemoesene, 3760, *aalmoezen.*

Als, 8273, 8621, enz., *alzoo.*

Alrande, 9307, *allerlei*, *alle.*

Altoos niet, 3094, 9082, *in het geheel niet.*

Ambacht, 9997, *werk;* gebruikelijker in den vorm:

Ambocht, *bediening*, 1964, 2968, 3019; op de tweede plaats is de tekst woordelijk naar het Lat.: *generali* (var. *generalis*) *cedens officio;* hij zag af van de bediening van generaal der orde. — Voorts *beoefening* (*officium*) 4061, 4296; *verpligting*, *roeping*, 4091. Vgl. het Gloss. op den *Doctrinale.*

An voor *van* of *in*, passim.

Ander, 96, 8215, *tweede.*

Anebeden, met een ongescheiden voorzetsel, *aanbidden*, 1581, anebeedde, 9629, geanebeidt 9130. — Anebedre, 1088, *aanbidder.*

Anegaen, met den dat., 659, 3709, *aanvallen*,

vooral met woorden; nog heden in de gemeenzame taal in gebruik, *tegen iemand aangaan.*

Aneroepen met ongescheiden voorzetsel, 9882.

Anevaen, 230, *aanvangen;* anevaet, 3. pers. *aanvat*, 1078.

Anevangen, 8479, *aanvatten*, *opheffen.*

Anevaren, 5129, *aanvallen.*

Angnisse, 5084, *angst*, *gevaar.*

Anscijn, —ine, 837, 935, 2460, 9387, *aangezigt;* 5030, 8919, 9178 — *aanblik;* alst es anscine, *als het schijnt.*

Anteffene, 9551, 9556, Lat. *antiphona*, kerkelijk gezang; vgl. de Aanteek.

Ards, 1804, *aardsch.*

Arechst, 5930, *ergst.*

Arem, *arm*, in beide beteekenissen, passim.

Areminc, 6287, 7565, 8985, *arme;* soms met eenige beteekenis van kleinachting. Lat. *pauperculus.*

Aren, 5766, *arend.*

Arenborst, 8347, *armborst*, *boog.* De zin is: of hij het aftrekken van een boog hoorde.

Artsch, 5227, *aardsch.*

Arvachtich, 3767, *aan het erfgoed deel hebbende*, *erfgenaam;* arvelyc, 10299, *erfelijk.*

Auctoriseren, 121, hier in de geheel ongewone beteekenis van *canoniseren.*

Aventure, 801, *geval*, 7282, *toeval;* bi aventuren, 5232, 5463, *welligt*, *soms.* — Aventueren, 5190, *wagen;* 21, *in de waagschaal stellen*, *op het spel zetten.*

B.

Baeliu, 5418, *regter.*

Baerteert (te) of berteert, 1311, 1944, 8897, *verschrikt*, *ontsteld.* Vgl. Gloss. op den *Lksp.*

Baervoet, 2454, *barrevoets.*

Bant, 817, Imperf. van binden.

Baraet, 3467, *bedrog.*

Baren, 986, *baren*, *voortbrengen;* 4247 quid?

Barn, 2144, *water.*

Barnen, zie Bernen.

Barste, 1056, 7697, 10148, *gebrek.*

Bate, 1499, 3405, 3444, 4065, 10200, 10204, *voordeel.*

Bedaerf. Zie Bedarven en Bederven.

Bedaerflijc, 1297, *nuttig*, *voordeelig.* Vgl. Bederven.

Bedarve, bederve, 454, 1549, 2475, 5036, *voordeel*, *nut.* Ten bederve van, *ten behoeve van*, *ten voordeele van*, *om den wille van.*

Bedarven, bedaerven of bederven, 1421, 8356, 10147, *bezwijken*, *sterven.* — 3. pers. teg. tijd aanv. w. bedaerf, 4140.

Bede, 3818, *bedelarij.*

Beden, 1812, *beiden*, *wachten*, met *na.*

Bederven, 5545, *buiten zich zelven geraken.*

Bederven, onpers. met den dat. *nuttig zijn voordeel doen;* 3. pers. enk. teg. tijd aanv. wijs bedaerf, 2207, 5079.

Bedi, *daarom*, passim.

Bedieden, 579, 1418, 3483, *beduiden*, *leeren*, *te kennen geven.*

Bedinge, 5732, 6332, 6337, *gebed.*

Bedouwen, 8462, *van zich zelf vallen* (?), *sterven* (?).

Bedragen (hem), 2262, *zich gedragen*, hier *zich houden*, *het maken.*

Bedregen, 9351, voor bedragen, *beschuldigen.* Zie VAN HASSELT op KIL.

Bedurste met den dat.; Imperf., 2581, *noodig zijn; Dat hem bedurste hem te dwane:* dat *hij zich moest wasschen.*

Bedurte, 4004, *nooddruft*, *het noodige*, *behoefte.*

Beduwen, 2914, *bedwingen.*

Begaden, 7314, *bezorgen*, *in orde brengen.* Zie het Gloss. op den *Lksp.*

Began, 4802, 8082, 8970, Imperf. van Beginnen.

Begane, 8228, *aanvallen.* Vgl. het Gloss. op den *Lksp.*

Begaren, 805, 2112, 7418, 9534, *begeeren.* — Begaerten, 2199, *begeerten* (*kwade*).

Begene, 1540, *begin;* 4954, een stoplap om het rijm; bovendien is de lezing waarschijnlijk bedorven.

Begeven, 1555, 8818, *verlaten;* 4987, *laten varen*, *opgeven;* 3875, *afleggen;* — Sonder begeven, 4768, 5291, *zonder ophouden*, *standvastig.*

Begeven man, 1866, *kloosterling*, *monnik.*

Begomen, 9433; alsict begome; stoplap: *naar ik merk.* Zie het Gloss. op den *Lksp.* en vgl. Goom.

Begonde, begonste, Imperf. van beginnen, passim; o. a. 10146, 10361. — Begonnen, 8643, waarschijnlijk moet men dezen regel aldus lezen:

Dat hi mede hadde *begonnen.*

Begort, 2465, *zwanger.* De zin is echter niet juist. Het Lat. heeft: *cum igitur quatuor mensium conceptus haberet in utero.* Zie ook 9465: Eens adtsoe een kint begort.

Begripe, 6629, *afkeuring;* begripen, *berispen, afkeuren*, 4933, 7486, later is het *beschuldigen*, 9099, en zelfs *aanvallen*, zoo als 10116.

Beheet, behete, 789, 3588, 5538, *belofte;* beheten, Imperf. behiet, *beloven*, 3589, 4666, 8442, 9676.

Beheet, behete, 3265, *gebod, bevel;* beheten, Imperf. behiet, *leeren, vermanen*, 1046; *gebieden*, 4648. Vgl. Geheet.

Beiden, 6484, met den gen. *wachten op.*

Bejach, 1688, 10144, *bejag, zorg;* — bejagen, 854, 1484, 2160, 3196, 3278, 3382, 3438, 3916, 5246, 8997, *zoeken, najagen;* daarna *verkrijgen;* in 7425 heeft het de beteekenis van *inboezemen* (moet, Lat. *ut ceteros animaret*) en in 8997 *afsmeeken* (Lat. *a Domino impetrant*).

Becam, 8906. Zie Becomen.

Became of bequame, 908, 2942, 3155, 4602, 8056, 9949, *aangenaam, liefelijk, welgevallig;* 8883, *bekwaam.* Vgl. becomen.

Becande, zie Bekennen.

Bekant, 9577, *bekend.*

Bekennen, 3952, 4103, 9858, *bemerken, inzien, erkennen;* becande, Imperf. 734, *bemerkte, inzag;* bekint, deelw. *gekend*, 10403. Vgl. kennen.

Bekeren, (intrans.) 94, 138, *verkeeren.*

Bekeren, (trans.) 290, *keeren, wenden;* hier *verklaren.*

Bekeren. Zie Keren.

Becomen, 3498, *behagen;* 3035, *passen;* becomen van of uut, 3133, 8906, *ergens van bekomen, tot zich zelven komen, zich herstellen.*

Beconden, 9341, *kennis geven.*

Belanc sijn aen, onpers. w. w., 2519, *gelegen zijn aan, veroorzaakt worden door;* zie breeder Gloss. *Lksp.*

Beleggen, 3273, *belegeren.*

Belgen, 7540, *zich vertoornen.* Vgl. Verbolgen.

Belien, met den acc., 8426, *belijden;* met den gen. 1596, *belijder of volgeling zijn van* (*Christus*). Vgl. Lien.

Belof (in 't) hebben, met den acc. 1532, *gelofte gedaan hebben van.*

Belopen, met den acc. 3943, *overvallen;* 8456, *verkrijgen;* tegenw. meest in ongunstigen zin, even als *oploopen.*

Bemoedert, 8166, *bemodderd.* Zie Muedre.

Benam. Zie Benemen.

Benedien, 1584, 2060, 2842, 3199, *zegenen, prijzen, loven.*

Benemen, 7169, 8526, *verhinderen.*

Beneven, 8665, 9602, *nabij.*

Beraden, 440, 8996, *helpen;* in 8988 *help mi teser noot beraden* is een pleonasmus, tenzij men er onder versta: *raadgeven;* beraden hebben, 1433, *zorgen voor, weldoen;* hem beraden, 8736, *voornemen, besluiten.*

Berau, 10075, *berouw;* 8493, Imperf. van *berouwen;* vgl. berieu.

Berechten, 3015, *zeggen*, *beoordeelen;* 5703, *onderrigten;* zie Gloss. *Lksp.;* 4060, 4135, 6468, 9613, *besturen;* 5883, sine dinc, *zijne zaken regelen;* — (hem), 5798, *zich gereedmaken.*

Berieu, 3370, Imperf. van berouwen.

Beringen, 1103, *omringen.*

Bernen of barnen, 1353, 2189, 2364, 2628, 2636, 2637, 4689, 4880, 4900, 4963, 7416, *branden.* Vgl. Berrende.

Berounesse, 3353, 3378, *berouw.*

Berrende, 1880, *brandende.*

Berst, 712, *borst*, *gemoed.*

Bes, 2 pers. enk. teg. tijd, van Bennen, *zijn*, 3543.

Besat, 7986, *bezet*, *voorzien.* Lat. *consignatus.*

Besceet, 2556, 2559, 10233, *onderscheid.*

Bescreven met Sinten, 7731, *onder de heiligen opgenomen*, *opgeschreven.*

Bescrijt, 10376, van Bescrijden, *langs gaan.*

Beseffen, 3600, *bemerken*, *beseffen;* Imperf. besief, besieven, 1630, 8269, 10178; deelw. beseven, 1261, 6584, 8908. Vgl. het Gloss. op *vanden Houte* o. h. w. Ontsoef.

Beseggen, 9299, *beschuldigen.*

Beseten, 9538, *bezet.*

Besien, 704, 9222, *letten op*, *zorgen voor;* — (hem), medium, *bemerken*, *inzien.*

Besloten, 7885, *opgesloten*, besloten vrouwen, 1784, *die zich van de wereld hebben afgezonderd.*

Besocht, Imperf. van

Besoeken of besouken, 1542, 7959, 8148, 8196,

onderzoeken, *vragen;* 10266, *met aandrang vragen*, *vereischen.* — Besouker, 6896, *onderzoeker.*

Bespaersde. Zie Spaersen.

Bespreken, 3015, *er over spreken*, *beoordeelen.*

Bestaen, Imperf. bestoet, 299, 306, 3093, 5850, 9366, 9688, *doen*, *ondernemen;* den weg bestaen, 1338, 5041, 5102, 5115, *de reis ondernemen*, *den weg gaan;* 2739, *overvallen;* 5866, *aan boord komen* (met woorden en dus) *aanspreken;* 7660, *passen*, *dienen*, zoo ook 1508; de woorden in vs. 732: Als hem ter werelt bestoet, die eigenlijk een stoplap zijn, beteekenen: *zoo als hij bij zijn leven gewoon was te doen.*

Bezwaert van kinde, 9406, *zwanger.*

Bet, 95, 1736, *beter*, *eerder*, *meer.*

Beten, beeten, Imperf. beette, 414, 2801, 4647, 5525, 6359, *nederdalen*, *afstijgen;* in 't harte beten, 6053, *in het hart opkomen* (oneigenlijk).

Beterne, 887, *verbeteren*, *herstellen.*

Betide, 6956, *vroeg.*

Betringe, 9759, *beterschap.*

Bevaen, 6970, 9326, 9546, *bevangen*, *omvangen.*

Bevanc, (sonder) 1167, *onbevangen*, *zonder iets te verzwijgen.*

Bevangen, 4438, *omhelzen*, *koesteren.* (Lat. *circumfovens*).

Bevinden an, 9549, *ondervragen.*

Bewanen, 4999, *in den waan brengen*, *wijsmaken*, *verzekeren;* hem bewanen met den gen., 221, 8293, *zich zelven wijsmaken*, *gelooven.*

Bewant, 2358, 2942, Imperf. van bewinden (hem), *zich onderwinden*, *ondernemen.*

Bewenden, 6242, *wenden*, *keeren* (tot iets.)

Bezoorde, 3423, *kwelde* (*?*).

Bi, *door*, passim.

Biacht, 5876, *biecht.*

Biechten, in passivo, gebiecht worden van iemand 8439, *aan iemand biechten.*

Bin, 1502, 3172, enz., *binnen.*

Bisaetse, 3595, 3626, *beurs*, (Fr. *besace.*)

Bisant, 5096, *byzant*, gouden turksche munt.

Bispel, 1409, 1435, *voorbeeld.*

Blijf (sonder), 8667, *zonder twijfel.* Stoplap.

Bloc, 4861, iets, waarin men iets sluit (van *belui-ken*), hier *kist*, en bepaald de *schatkist* in den Tempel.

Blouwen, 3315, 5134, 7523, *slaan.*

Boerden, 10, 47, (*verdichte*) *verhalen*, *ridder-romans.*

Bondekin, 4750, *bundeltje.* Vgl. de aanteek.

Bordine, 2486, 4300, bij KIL. bordene, borde, *last.* Zie het Gloss. op den *Doctrinale.*

Bore, 1453, 1818, ne bore groot, ne bore scone, *van weinig beteekenis.* Zie breeder HUYDEC. op STOKE I : 406, 407. Vgl. Bure.

Borgen, 2745, *bergen*, *redden.*

Borgscepe, 8689, *borgtogt*, *verzekering.*

Borne, 3955, *water;* bij omzetting bron, *fontein*, 9875.

Bottoen, 702, woord om een kleinigheid aan te duiden. HUYDEC. op MELIS STOKE II : 96.

Boucstaven, 6289, *letteren* hier, even als vaak dit laatste, en het Lat. *literae*, in den zin van *geleerdheid.* Opmerkelijk woord, als lang vóór

de uitvinding der boekdrukkunst in gebruik. Een ander voorbeeld uit een werk van 1386 vindt men in LE LONGS *Boekzaal d. B.* blz. 320. Vgl. Lettren.

Boudelike, 6533, *met vertrouwen* (Lat. *fiducialiter*).

Bracht of brocht, 3187, 3192, *gebragt.*

Bredeldene, 9998, *breidelde hem.*

Breicnes, 2672, 3392, 3398, even als

Breke, 3428, 3588, 4994, *gebrek.* Vgl. Gebreken.

Breken, 9052, *ontrukken, uit* (iemand) *halen.*

Broederscap, onz., *de broederschap*, 3437.

Broke, 10234, *breuk.*

Broken (te), 649, eig. *gebroken;* hier: *aan het wankelen gebragt.* Vgl. te.

Broodbidders, 487, *bedelaars;* — broot bidden, 3751, 3769, *bedelen.* — Vgl. Gloss. *Lksp.*

Brudecom, 4688, *bruidegom.*

Buersen, 3471, hier de vertaling van het Lat. *loculus, geheime* (*berg*-)*plaats, kastje.* Die buersen van zinen zinnen, *hetgeen de zinnelijkheid verlangt.*

Bulle, 2177, 7986, *bul, pauselijk geschrift.*

Bure, 5015, ne bure (beter bore) wat; eigenlijk *niets;* hier *niets anders*, even als in de door HUYDEC. op STOKE, I : 407 uit *Walewein* aangeh. plaats. Vgl. Bore.

C. = K. Zie K.

D.

Dade. Zie Doen.

Daetstu. Zie Doen.

Danen, 1639, 2378, 8274, *vandaar*, *weg.*

Danc (om sinen) 4676 en elders, *om zijnentwille.*

Danken, met den gen. 9062, *danken voor iets.*

Darewaert, 8200, 8465, *derwaarts*, *aldaar.*

Darst. Zie **Derst.**

Das voor des, 8293, 8946, 9327, enz.; voor dat of het 9736.

Deel (een), 1354, 3225, *een weinig*, *eenigzins*, Vgl. Stic.

Deemsterhede of deimsterde, 2757, 10109, *duisternis.*

Deersce, 6595, *de aardsche.*

Deit. Zie **Doen.**

Delven, 8264, *begraven.* Vgl. graven en ontdalft.

Derst, *dorst*, vervolgens *verlangen*, 711, 3945, 8401, 10147. — **Darstich**, 4011, *dorstig.*

Destrueren, 7152, *verwoesten.*

Devocie, 4029, 4733, *vroomheid.*

Dicken, 8153, enz. *dikwijls.*

Diefte, 4207, 4280, 9211, *diefstal.* — **Dieftelike**, 7258, *steelsgewijs.*

Dien, 1209, *uitdijen*, *groeijen*, *aanwassen;* Imperf. dyede 1961.

Dier, *kostbaar*, 2177. — **Dierhede**, *kostbaarheid*, *waarde*, 4710.

Dierne, 2393, *dienstmaagden.* — Zie vooral het Gloss. op den *Lksp.*

Diet, 1368, 2864, 7868, *volk*, en wel de zoogenaamde *volksklasse;* met verachting, zoo als het Fr. *canaille*, 7331.

Dietsch, 133, 1786, *Hollandsch*, *Noord-Nederlandsch*, op de eerste plaats in tegenstelling met *Brabantsch*, *Vlaamsch* en zelfs *Zeeuwsch*. In vs. 133 moet Duuts vervallen: zie blz. 358.

Dievels, 3622. Zie Evel.

(Dighen). — Deelw. gedegen, 1216, *gedijen*, *aangroeijen*.

Dinderste, 4885, zamengetrokken uit de inderste, *de binnenste;* in tegenstelling van duterste, *de uiterste* hier *de buitenste*. Vgl. Inderst.

Dinc, 9712, 3 pers. enk. teg. tijd, van dinken, trans., *gedachtig zijn aan;* dinken, onpers. met den dat. van den persoon, Imperf. dochte, 9516, eig. *het gedacht haar niet*, *zij was er niet aan gedachtig*.

Dinken, 3317, 9715, *schijnen*. Imperf. dochte, 215, 735, 1154, 1297, 1315, 1317, 4140, 6656, 7803, 7807, 7809, enz. — In 675 is de constructie onzuiver. Vgl. Verdocht.

Dinne, 9775, *dun*.

Distorberen, 5389, *in de war brengen*, *kwellen*.

Dit ende dat, 2760, *alles*.

Dochte, *scheen*, zie Dinken; *deugde*, zie doghen.

Doen. Imperf. dade, 718, 4116, 4121, 7380, 8490; 2. pers. enk. daetstu, *deedt gij*, 9934; een andere vorm in den 3. pers. is deit, 10310. — Het woord doen komt bij onzen dichter in de volgende bijzondere zamenstellingen voor: 433, *daert goet wenen ende carmen* dede, *daar het eene geschikte plaats was om te weenen en te kermen;* 3302, *Als hi hem te rusten* dede (wel-

ligt lede?), *als hij rusten ging;* 3337 *ende* daden *haren onscult*, *en verontschuldigden zich;* 4596, *als hi hem daer te blivene* doet, *als hij daar eenigen tijd bleef vertoeven.*

Doene (van groten), 8922, *aanzienlijk;* — (van haren), 9040, *van toestand*, een overbodig bijvoegsel: *die so cranc van haren doene waren.*

Doerselen, 514, *vodden*, *slechte kleederen.*

Dogen, 9581, voor de ogen.

Doghen, 2296, 3334, *dulden*, *lijden;* Imperf. doochde, 9918, ten zij daar dochte, *scheen*, moet worden gelezen. — Van hier Dogedachtichede, 264, *geduld*, *lijdzaamheid.* Vgl. Gedoghen.

(Doghen), *deugen*, *van kracht zijn*, *helpen*, — 3 pers. enk. teg. tijd dooch, 2814; Imperf. dochte, 9512. Vgl. het Gloss. *Lksp.*

Doget, 1911, 2182, *deugd.*

Dole (an), 8131, *in de war*, *begoocheld.* — In het begin van MAERLANTS *Spiegh. Hist.* in dole.

Domen, 5813, *verdoemen*, *veroordeelen;* in zwakker zin *afkeuren.* Vgl. Verdomen. Van hier

Domesdach, 52, 1674, 1687, *oordeelsdag* (*doemsdag*), bepaald *de dag van het laatste oordeel.*

Dompelike, 8738, *dom;* hier *onbesuisd*, *zonder omzigtigheid* (Lat. *incaute*).

Dompheit, 1494, 8488, *domheid*, *dwaasheid*, Lat. *insipientia*, *stulte*).

Donker, 10177, *verduisterd* (van de oogen). Vgl. Verclaren.

Doorper of dorper, 795, 6743, eig. *dorpbewo-*

ner, *boer*, van daar met eene zekere verachting voor *gering mensch*, en verder voor *dwaas*, 795 (het Lat. heeft *rustice* in denzelfden zin); in nog sterker overgang voor *snood*, *bedorven*, 6743: *des viants* doorper *daet* (Lat. *pervicacia daemonum*), — van hier

Doorperhede of **dorperhedé**, *onbehoorlijkheid*, *verkeerdheid*, 8506; *smaad* (Lat. *convitia*), 1815.

Dor, *om*, *om den wille van*, passim.

Dorkerstin, 7602, *geheel en al*, *volkomen christen* (Lat. *Christianissimus*).

Dor wiesen, 7423, Imperf. van dor wassen, *ergens doorheen groeijen*.

Doxale, 8828, *steiger*, bij het bouwen.

Drach, 1098, 7300, 7307. Imperat. van draghen. — **Drech**, 2. pers. enk. teg. tijd. — **Gedregen**, deelw. 8175.

Droeven of **drouven**, 7718, 8457, *treuren*, *bedroefd zijn*.

Droog, **droghe**, 4089, 10195, *onvruchtbaar*, *dor;* voorts *verstijfd* (van ouderdom) 5995. — Vgl. verdroghet.

Droomen, met den dat. van den persoon en den nom. der zaak, 9483, 9752.

Ducht, *zorg*, *bezorgdheid*, 6468 (Lat. *solicitudo*); *groote bezorgdheid*, *vrees*, 9440, met den gen. van het voorwerp.

Duegt, 4996, *goedheid*.

Duer (dialectverschil van dor) *zeer*, bij de bijv. n. w. 922.

Dul, met den gen. 1330, *verbaasd over;* »*hine*

was des visioens niet dul"; *hij begreep het visioen.*

Dure, *door*, 3235.

Dure, *deur*, 10331, 10334.

Dure, voor du er, *gij er*, 8962.

Duren, 9842, »*vier no waters haer niet* duerde": *zij had geen vrees voor, zij ontzag vuur noch water.*

Durenture, 4905, 7872, 7950, dialectverschil van dorentore, *door en door, geheel.*

Dustaen, 1314, 2126, *dusdanig;* dustere (dustaenre), 3741, dativus. — **Dustenich**, *dusdanig*, 6075.

Duus, 5924, zamentrekking van du des; *wordt* duus *vergeten, vergeet gij het.*

Duweder, 818, *duwde er.*

Dwane, 2571, 2600, 7223, *wasschen;* Imperf. dwouch, dwoughen, 817, 7287, 10176, 10322, 10341; deelw. gedwegen, 7142.

Dwankene, 238, *dwong hem;* Imperf. van dwingen.

E.

—e, achter de bijvoeg. n. w. gevoegd, vormt ze tot zelfst. n. w. Zie goede, hovaerde, jegenworde, lieve, enz.

Ebben, *hebben*, passim. — 2. pers. enk. teg. tijd ebstu, 5487. Imperf. adt, adden, 7357, 9465.

Echt, 939, 1194, 1214, 1252, 2031, 2719, 4136, 5483, 5884, 8210, 10389; op de meeste dezer plaatsen niets dan een stop- of rijmwoord; op eene

enkele kan men het door *daarna* verklaren, vgl. Gloss. *Lksp.;* op eene andere door *voorwaar.*

Echter, 4557, *daarna.*

Eenlijc, 3889, *eenzaam.*

Eens, 3130, gen. van een. Zie de aanteek.

Eer iet lanc, 1168, 8272, *kort daarna.*

Eerlike, 3120, *heerlijk.*

Eesch, 1468, *eisch*, hier *verlangen;* — (sonder), 4938, *uit eigen beweging* (Lat. *sponte.*)

Eesscen of Eesschen, 724, 2464, 8129, *eischen*, *verlangen;* 2. pers. enk. teg. tijd eeschs, 8961.

Effene dinc, 6249, *billijkheid*, *regtvaardigheid.*

Eghin, *eigen*, 1223, 4260; zoo ook 3488, welk vers echter juist het tegengestelde zegt van het Lat.: *quas non habitarent ut proprias*, *sed sicut peregrini et advenae alienas.*

El, passim, *anders;* el niewer, 10495, *nergens anders;* els, 8410, *anders;* els waer, 2757, 5872, *naar andere zijden*, *op andere plaatsen*, *elders.*

Elf, elven (elders alf), 7366, 10305, *kwade geest.*

Elkerlike, 944, *een ieder*, dativus.

Emere, 8644, *emmer.*

Ende, 7328, lees ne.

Engien, 7097, *werktuig.* Vgl. Gloss. *Karel de Gr.*

Entrouwen, (elders: in trouwe) 3316, *voorwaar*, *voorzeker.*

Erachtich, 1285, 1364, *eerbiedwaardig* (Lat. *honestus*, *venerandus*). — Erachticheden, 1747, *eerbiedwaardigheid* (Lat. *honestas*).

Ere, voor eenre, dativus van een, 3375; — in

eenre wise, 3987, *eensdeels*, *aan den eenen kant*.

Eremitage, 3815, *afzondering* (Fr. *hérémitage*).

Erisie, 9299, 9314, *ketterij* (Fr. *hérésie*).

Erre, 687, *vertoornd*, 5516, *bedroefd*. — Vgl. Vererret.

Ersatre of hersatre, 2587, 2645, 2648, *geneesheer*.

Erste, 10158, *sluimering* (omzetting van raste.)

Ertsc, 61, 2716, *aardsch*.

Evel, 827, 836, 4264, 5060, 6776, 6796, *kwaad*, *ziekte*, *ramp*. — Die evele zamengetr. dievel, *de booze* (*duivel*), 3622.

Evenkerstijn, 2245, 4034, 4950, *medechristen*.

Exces van zinne, 5543, *zinsbegoocheling*.

F.

Faelgieren, 9511, *te kort schieten* (Fr. *faillir*).

Faisaen, 4558, *faisant*.

Falise, 3940, *bergpad* (Fr. *falaise*).

Favele, 10, *leugenachtig verhaal;* in dien zin vaak met boerde vereenigd zoo als hier; in 50 en 62 moet het woord iets meer algemeens beteekenen, en wel *al wat de zinnen streelt;* in 8301 is het *bedrog* of *leugen*.

Festeren, 4377, *door vreugdbetooning eeren* (Fr. *fêter*).

Fier (hem) houden, met den gen. 9768, *er te trotsch voor zijn*.

Figeboom, 4525, *vijgeboom*.

Fisicien, 2603, 3890, 3899, eig. (*physicien*) *natuurkundige;* hier *geneesheer*. Vgl. Cirorgien.

Fonteinlike, 4536, *als eene bron ontspringende* (Lat. *fontalis*).

Fosseit, 4350, *kuil* (Fr. *fossé*).

Frenesie, 8288, *waanzinnigheid* (Fr.)

Freren, 2047, 9621, *broeders* (van eene orde); (Fr. *frères*).

G. (Gh.)

Gaen om, 158, 6718, *najagen, verlangen.* — Vgl. ommeganc.

Gaydoot, 5899, (elders gadoot), *schielijke, plotselinge dood* (Lat. *mortis subitatio*). Zie DE VRIES in het *Taalk. Mag.* IV : 86. — Van ga of gay, *schielijk.* Van hier

Gaylike, 5891, *spoedig*, *plotseling* (Lat. *repentinus*).

Gans, *gezond*, 6672, gans ende vaerdich, *gezond en vlug.* — Ganse, 855, *gezondheid.* — Gansen, of Gancen, 9864, 10436, *gezond maken, genezen.*

Gardiaen, 2969, 2986, 7559, eig. *bewaker, iemand, die over een ander gesteld is* (Fr. *gardien*). Vgl. de Aanteek. op 7559.

Gars, 8780, *gras.*

Gastrie, 5893, *gastvrijheid.*

Garsoen, 6308, *dienaar* (Fr. *garçon.*)

Gebare, 4585, *gebaren, teekenen met het ligchaam;* — (in der), 8287 en elders, *op de wijze* (van baren, *vertoonen*).

Gebaren, 4594, *geraasmaken.*

Gebreken, 8104, *verbreken, vernietigen* (Lat. *irrefragabilis*); 10146, *ontbreken.* Vgl. Breke.

Gebruken, met den acc. 3934, *genieten;* beter met den gen. zooals 6869. Vgl. Gloss. *Lksp.*

Gebnrte, 8284, *geburen.*

Gedaen, 7794, (*gedaante hebbende*) *er uit ziende als.*

Gedane, 6964, 7344, 7373, 7776, 9550, *gedaante.*

Gedegen. Zie Dighen.

Gedincnesse, 141, 450, *gedachtenis*, *nagedachtenis.*

Gedogen, 2334, 2376, 3040, 4347, 4564, *dulden*, *lijden.* Vgl. dogen; 3. pers. enk. onvolm. verl. tijd gedochts, *gedoogde het*, 847. — Van hier

Gedogich, gedochtich, 207, 1240, *lijdzaam*, *geduldig.*

Gedoochdelic, 2332, *te dulden* (Lat. *tolerabile*).

Gedogelichede, 7618, *lijdzaamheid.*

Gedochte, 865, Imperf. van gedinken, *gedenken*, *gedachtig zijn.*

Gedochte, 4683, (*gedachte*) *zin*, *gemoed.*

Gedreech, 622, het *gedreig*, de *bedreiging; als hi tgedreech hem hoort keren*, *als hij hoort dat die bedreigingen tegen hem worden gedaan.*

Gedregen. Zie Drach.

Gedroch, 7366, *bedrog.*

Gedrouch, 1413 Imperf. van gedragen, *dragen* (*een kind*), *zwanger zijn.*

Gedurich, 10155, *standvastig*, *volhardend* (Lat. *perseverans*).

Gedwas, 2460, 8294, *dwaasheid*, *ijdelheid*, *begoocheling.* Zie Gloss. *Lksp.*

Geeste, 6008, *daden* (*res gestae*), vervolgens, zoo als hier, *het verhaal van die daden*, *geschiedenis.*

Gheestkin, 9956, *geestje*, *kleine kwade geest.* (Het Lat. heeft: *impulsione phantastica corruens*).
Gegronden, 3873, *doorgronden.*
Geheet, 4396, *gebod*, *bevel.* Vgl. Beheet.
Gehende, 9050, *nabij;* 7781, in sterker beteekenis *er mede vereenigd* (Lat. *innatus*).
Gehingen, 2206, 3299, 3314, *gehengen*, *toestaan.*
Gehitten, 6153, *aanleggen.*
Gehurt, 5358, *her- en derwaarts getrokken;* door de menigte van menschen. Vgl. Horten.
Ghecèldene, 9999, *geeselde hem*, van ghecelen.
Geknocht, 10301, *verknocht*, *vereenigd.*
Gelden. *voldoen*, *betalen*, *vergelden*, 5538, 5877; in 4967 is de zin iets anders, en waarschijnlijk *aanbieden.* Vgl. het Lat.
Ghelede, 2761, 10548, *geleide.*
Geleesten (elders leesten), *bewerken*, *tot stand brengen*, *leveren*, 5254.
Geleggen aen, 9910, *eigen zijn aan;* — up, *invallen op*, 9322. Zoo ook leggen.
Gelike dragen, met den gen. 362, 368. *gelijken op.*
Gelpt, 9091, van gelpen, (*nutteloos*) *babbelen*, *schreeuwen.* Vgl. den *Teuthonista*, o. h. w. Cleps.
Gemac, 50, *gemak*, *weelde;* gemac van goede; 1798, *rijkdom;* — gen. gemaex, 9781.
Gemanc, 2520, 6974, *gemengd*, *te zamen.*
Gemate, 1243, *afgemeten*, *zedig.*
Gemerget, 4549, van mergen, *vermaken* (Lat. *laetificans excitavit*). Vgl. DE JAGER, *Verscheidenh.* blz. 235 en 337.

Gemicken, 1852. 10250, *berekenen*, *juist opgeven.* Vgl. mecken of micken.

Gemoet, 473, *ontmoeting;* — gemoeten, 1938, *ontmoeten.*

Genade, 7492, *dank.* — Genaden seggen, met den gen., *dank zeggen voor.*

Genesen van, 9408, 9412, 9457, *bevallen*, *verlost worden van.* Zie de Gloss. *Lksp.* en *Minnen L.*

Geniet, 7022, van nieden, later neten (KIL.), *inslaan en omklinken* (eenen nagel of spijker). (Lat. *repercussa*). — KIL. heeft: *affigere clavum et ab altera parte stricte figere.*

Genouch doen, 3426, met den gen. van de zaak en den dat. van de persoon, *iemand omtrent iets voldoen.*

Genouchte, 10494, *geneugte*, *vreugde.*

Gepens, 6343, *gepeins*, *nagedachte*, *nadenken.* Misselijc gepens, *afleiding door velerlei zaken.* (Lat. *distractio circa multa.*)

Geprant, 10002, deelw. van prenten of printen, *drukken*, *grijpen*, *vastklemmen.* Zie Gloss. *Lksp.* op prenten.

Geraect, 6408, meestal met een bijw. vereenigd, hier in den algemeenen zin van *zich bevindende*, *zijnde.* — Vgl. ongeraect.

Ghere, Gere, 6548, 9108, *begeerte*, *verlangen; toegenegenheid.*

Ghere, zamengetr. uit geenre, 4000 in ghere wise, *volstrekt niet.*

Gerecht, 824, *waarachtig.*

Gereden, 256, *gereedmaken*, *bereiden.*

Ghereet, 4395, *gereed, van zelf.*

Gerenst, 7497, superlat. *zeer gaarne.*

Gerisen, met den acc. 7972, hier in den zin van *bereiken.* Vgl. over dit woord Gloss. *Lksp.*

Gerochte, 1325, imperf. van geraken, *bereiken, aanraken.*

Gerochte, 9357, *het geregt, de overheid.* Het is hier de vertaling van het Lat. *Potestas*, waarop de commentator aanteekent: »Podestà *Italis magistratum sonat, puta* Praetorem, etc."

Ghesate, 206, 1244, *zedig, zedelijk.*

Gescal, 8610, *geroep, geschreeuw.*

Gesciene, 4720, (?).

Gescreven, 7096, *afgebeeld.* (Lat. *figurata*). — Vgl. scriven.

Gescuert, 8835, *gescheurd, opgescheurd.*

Gesien, 3924, *zien.*

Gesijn, 756, *geweest.*

Gesint, 10305, 10330, deelw. van sinden, *zenden.*

Gesonde, 855, 2026, 2685, 2687, 6732, 7136, 9044, 9062, *gezondheid;* 3146, *met sire conciencie gesonde* (Lat. *sanâ conscientiâ*), *met een zuiver geweten.*

Gespleten, 8020, *afgezonderd, afgedwaald* (?).

Gestaden, met den dat., 78, *believen.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Gestaen zijn, 4874, 8577, 9621, *staan.* Zie Gloss. *Lksp.*

Gestoppen, 3885, *stoppen*, (ergens in) *voorzien.*

Getide, 10390, *getijden, dankzeggingen.*

Gevadre, 81, 8424, *peet, doopheffer.* (*Compère*, Lat. *patrinus*).

Gevaen, 9266, 9273, deelw. van vaen, *vangen, vatten.*

Gevant, 5485, c. gen. deelw. van vanden, *gaan vinden, bezoeken;* met den gen. 8816.

Gevenijnd, 10117, *vergiftig.*

Ghevenst, 35, 2916, *geveinsd; denkbeeldig, valschelijk uitgedacht.*

Gevouch, 2221, 2246; *hetgeen iemand voegt of past;* 3219, niet int gevouch, *niet gelijk behoorlijk was.*

Gevougen (hem) 2237, *zich schikken;* 2750, gevoeget hem sire soetichede, deze dubbele dativus is onjuist. (Lat. *si placet suae dulcedini*).

Gevouchlijk, 2863, *behoorlijk.*

Gevoechte, 252, w. w. *aan iets gewennen, geschikt voor iets maken.*

Gevreest, 9122, *gevreesd;* gevreest zijn van, met den gen. 9190, *vreezen voor.*

Gevriende, 4678, onderling *vrienden*, onderling *verbonden.* (Lat. *confoederans*).

Gevroeden, 2907, *begrijpen.*

Gewacht, 10237, deelw. van waken, *bewaken.*

Gewaerdigen, 9791, *zich verwaardigen, de goedheid hebben.*

Gewagen c. gen., 201, 1606, 8475, *zeggen, van iets gewag maken, ergens over spreken.* Imperf. gewouch, 1492, 9566, Imperf. Subjunct. gewoeghe, 178; deelw. gewagen, 8475, *gezegd.*

Gewan, 8224, Imperf. van gewinnen, *verkrijgen;* hier *deel krijgen aan iemand, iemand volgen.*

Gewandrich, 207, *handelbaar.*

Geweget, 2762 (gevoeget?) *gerigt.* (Lat. *directus*).

Geweint, 5500, *gewoon.*

Ghewelt of gewout, *kracht*, 1594, 9103, 9690, *beweging*, 9014; uuter ghewelt sijn, 4002, *niets vermogen;* in sijn (sine) gewout of gewelt comen of sijn, 10037, 10405, *tot zich zelven komen*, *magt over zich zelven hebben*, *gezond zijn.*

Gewerke, 3096, *werken*, *daden;* 972, *soort.* Vgl. de aanteek.

Gewracht, 7112, deelw. van werken.

Ghichte, 8398, *gift*, *geschenk.*

Ghile, 1727, 2594, 3658, 5841, *spot*, *vertelsel;* sonder ghilen, 3449, 7513, 7599, stopwoord: *voorzeker.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Ghinder, 599, 617, 905, 1613, 2389, 2420, 2891, 3178, 4392, enz. *derwaarts*, *aldaar;* 1215, *toen.*

Glorijeren, 9818, *lofzangen*, *zingen.*

Godshoude (dor de), 8486, *om godswil.*

Godweet! 4341, *God wete het!*

Goet, goede, 210, 267, 3428, *bezitting*, *goederen;* 1850, *goedheid*, *deugd.*

Goedertiere. 4460, *tam.*

Gokelie, 3640, *begoocheling*, *bedrog.*

Goliaert, 2889, eig. verbastering van *Goliath;* hier als scheldwoord.

Gone, gont, 6687, 6696, 8187, 9486, 10180, 10186, enz. voorn. w. *die*, *dat.*

Goom nemen met den gen. 8754, *voor iets zorgen.* — Gomen, 7619, *zorgen.*

Gorden, 10384 en elders, *omgorden.*

Grade, 522, *trap;* van grade te grade, *trapsgewijs*, *allengskens* (Lat. *gradatim*).

Grafenedinne, 9401, *gravin.* Vgl. HUYDEC. op STOKE, II : 184.

Graken, 4610, *krieken*, (*het aanbreken van den dag*); vgl. HUYDEC. op STOKE, II : 497, en mij op BEAUMONT, blz. 263.

Graven, 8282, *begraven.* Vgl. delven.

Grieken, 9210, *Griekenland.*

H.

H. — In *St. Franciscus Leven* zeer willekeurig voor de klinkers gevoegd of weggelaten. Men zie het Gloss. op ebben, eerlike, honderhorichede, hende, enz. enz.

Hachten, 5099, 5633, hetzelfde als achten, *denken*, *meenen; voornemen*, *besluiten.* — Vgl. achten.

Haghe, 785, *heg;* hier *verborgen plaats* (Lat. *ex abditis*).

Haken, 7548, *verlangen*, *streven.* Waarschijnlijk moet dit vers gelezen worden:

» Te hakene *ter* glorien in."

Halp, 9151, Imperf. van helpen.

Hankere, 9073, *ankers.*

Hant (te of al te), 1511, 1514, 1834, *terstond.*

Hantieren, 9732, *behandelen.*

Hare (nu) nu dare, 10453, *nu hier nu daar; heen en weder;* in denzelfden zin:

Harentare, 4114, 7952.

Harnasch, 1804, *tuig, toestel.* BILD. Hier waarschijnlijk om het rijm. (Lat. *nihil terrenum habebant.*)

Have, 3394, *goed, bezittingen.*

Hedijn man, 1834, *heiden, ongeloovige;* van hier

Hedinesse, 5078, *het land der ongeloovigen.*

Heerde, 4374, 6292, *herder.* Vgl. Herde.

Heffen. Zie Here.

Helt of hilt. Imperf. van houden, 4507, 4657, 4665, 4758, 9216.

Helt, 9692, *helft.*

Helichdom, 3171, *heilige overblijfselen.*

Helzen, 3232, 5673, *omhelzen.*

Hemelic, 2725, 5667, 6071, 6078, 7035, *gemeenzaam vriend;* 7228, *welwillend.*

Hemelichede, 6080, *heimelijkheid, geheim;* de vorige regel is waarschijnlijk aldus te lezen:

» Ende hi nochtan niene ondede "

(Lat. *nec tamen cordis sui secretum revelaret alicui*); 6085, 6320, *gemeenzame vriendschap.*

Hende, 72, 1160, *einde;* 7412, 9049, *uiteinde, dood;* 10303 *achtereind, billen;* dit ten hende, 1884, *tot dit einde.*

Henden, 1431, 9424, 9425, *eindigen.*

Hens, 385, zamengetrokken uit het en es, *er is niet.* — Vgl. Het.

Herberghier, 9767, *herbergzaam.*

Herde, 894, 1615, en elders, *zeer.*

Herde, 10235, *herder.* Vgl. Heerde.

Here, 7327, *menigte.*

Here, *heer*, in bepaalden zin van Christus: 4402, onsen here heffen, *het ligchaam van Christus* (*de hostie*) *opheffen*, in de R. C. mis; zoo ook 9626; 8944, bat hi hem onsen here te gevene, *het avondmaal op het sterfbed* (Lat. *viaticum*);

Het, 755, 833, enz. *er;* even als het Hoogd. *es.*

Hevel, 7534, hetzelfde als evel.

Hewelik, 5704, *eeuwig.*

Hiet, Imperf van heten, *bevelen*, 1473, 2139, 3495, 10327.

Hoede, 9300, 9301, *bewaking.*

Hoeden, 3097, *bewaren.*

Honderhorichede. Zie onderhorichede.

Honen, 4770, *bedriegen.* Vgl. Gloss. *Lksp.;* 1547, *verleiden.*

Hoofdoen, 2693, met de voorplaatsing van de *h* en de verlenging van den klinker voor ofdoen, *afdoen.*

Horne, 245, *hooren;* verstannesse ten geesteliken horne gheven, d. i. *bij een geestelijk aanhooren het begrip geven.*

Horsamichede, 7569, *gehoorzaamheid.*

Horten of hurten, 8861, 9071, *woeden*, *heen en weder slingeren.*

Houde, 1994, 4984, 8597, 8876, *spoedig;* also houde, *terstond.* — Houder, 3669, 3731, 9782, *beter*, *liever*, *eerder.*

Houden, 5006, *bewaren*, voor iemand.

Hovaerde, 2913, 3272, *hovaardij*, *hoogmoed.*

Hovesch, 301, 4740, en elders, *beleefd*, *heusch; liefelijk.* — Onhovesch, 10088, 10113, *ruw*, *lomp;* onhovesscede, 10082, *ongemanierdheid*, *lompheid.*

Huegen, onpers. met den gen. Het huegt mi des, *ik verlang er naar.*

Huet ende hout, 5359, *her- en derwaarts.*

I. Y. J.

Jagen, 68, 3226, *najagen*, *bejagen*, *zoeken* (in het laatste vers leze men wat voor want); jagen om, 5140, *beschermen.* — Vgl. bejagen.

Ydel, 3113, 3855, 9120, *ledig.*

Yemen, 9443, *iemand.*

Jegenstaen, 6744, *wederstaan.*

Jegen worde (ten), 6172, te jegenworden, 7239, *tegenwoordig.* — Van hier jegenwoordige, 2067, *tegenwoordigheid.*

Ymage, 1424, 7084, *beeld*, *afbeeldsel.*

Inadren, 163, *gemoed*, *binnenste.* Zie KIL.

Inderst, 6159, *binnenst.*

Innentlichede, 4784, *innerlijkheid;* met vlammen van groter innentlichede, *met hevige inwendige vlammen.*

Jof, *of*, passim.

Joye, 381, 9184, *vreugd*, *blijdschap* (Fr. *joie*).

Joncfer, 6710, 8201, 9037, *jonkvrouw*, van jonc en ver. Zie dit woord.

Jonde, 104, 1723, Imperf. van jonnen, *gunnen.*

Jonst, 7958, *gunst.* — Jonstich, 1400, 8384, *gunstig.*

Jonxte (zonder *dag* er bij), 2003, *de jongste dag.*

Jou, meerv. *u*, 1209.

Juchtich, 10404, *jigtig.*

Jueden, 8591, *joden.*

Jugieren, 1147, *oordeelen*, *beoordeelen;* jugieren ter doot, 1873, *oordeelen dat iemand sterven moet* (Lat. *morti adjudicatus*).

C. K.

Cande, 1940, Imperf. van cannen, *kunnen.*

Caperoen of caproen, 3359, 5562, *muts*, *mans hoofddeksel.* Vgl. Gloss. *Lksph.*

Caritate, 3405, 4066, 4683, 4686, *liefde tot den naasten* (Fr. *charité*).

Karker of caerker (mann. en vrouw.), 8021, 9227, 9254, 9257, 9323, 9332, *kerker*, *gevangenis;* ook *ketenen.*

Karste, Kerste, *Christus*, passim.

Castien, *kastijden*, *straffen*, 1224, 3350 (Lat. *castigare*, *corrigere*), 4195 (*correctio*), 10122; *door straf* (*pijn*) *overreden*, 9385; — *leeren*, *prediken*, 1220 (waar verkeerdelijk leren staat; het HS. heeft castien; het Lat. *pronunciare*), 2044, met den Dat., 3221, 4631 (het Lat. heeft op die drie plaatsen *praedicare*); — *het evangelie verkondigen*, 4976 (Lat. *ad praedicandam fidem Christianam.*)

Keer doen, 8274, *vertrekken*, *weggaan* (Lat. *abscessit.*)

Keer ende ganc, 2717, om het rijm aldus; eig. ganc ende keer (Lat. *transitus et reditus.*) — Vgl. Kere.

Keityf, Keitive, 4347, 9223, 9660, 10108, enz., *ellendig*, *rampzalig*, *nietswaardig.*

Kempe, 621, 1891, *kampvechter*, *strijder* (Lat. *athleta*, *bellator.*)

Kennen of kinnen, *bemerken*, 2763; *inzien*, 3161; *erkennen als*, 4782, 7573, 9640.

Kerce of keerce, 5649, 8242, 8470, *kaars.*

Kerchof, 4898, *voorhof des tempels* (Lat. *atrium.*)

Kere (ten), *terug*, *bij de terugkomst*, 4149; ten kere setten, 873, *ter zijde stellen*, *afleggen* (Lat. *deponere.*)

Kere (in allen), 2242, 4207, 9906, *in elk opzigt*, *volkomen;* in genen kere, 10495, *volstrekt niet.*

Keren, 792, *wenden*, *keeren;* 321, 842, *wederkeeren;* 409, 904, *gaan* (tot iemand of iets); — 719, 4270, *overgeven*, *uitkeeren;* — 10491, *bekeeren;* — 7486: *Dattu tvonnesse ons heren an mi zouts te begripene keren;* d. i.: omdat gij het vonnis van onzen heer omtrent mij berispelijk *oordeeldet.* — Vgl. onverkeerd, verkeeren.

Kerstin of kerstijn, *christen*, passim.

Chierhede, 284, *versierselen.* — Vgl. verchieren.

Cirorgien, 8244, *chirurgijn*, in algemeenen zin *geneesheer.*

Claer, *waarlijk*, *opregt*, 4641; *geheel*, 9940; *beroemd*, 7757; — claer maken, 9760, *vernieuwen*, *verhelderen*. — Clareit, 2457, *zuiverheid*, *glans;* 7756, *eer*, *roem*. — Vgl. verclaert.

Clam. Zie clemmen.

Clappen, 10132, *klappen*, *spreken;* quaet clappen, *kwaadspreken* (Lat. *blasphemare*.)

Clatte, 646, Imperf. van clatten, *bekladden*, *bevuilen*.

Clemmen, 430, 522, *klimmen;* Imperf. clam, 5904, 9233.

Clene laten gaen, 2857, *verwaarloozen*, *nalaten*.

Clergie, 6404, *geleerdheid*.

Clerc, meerv. clerke en clerken, in het algemeen *geleerde*, 6895, 7650; *geestelijke*, 8418, 9045; *geneeskundige*, 1872.

Cliven, 3076, 7708, 8528, *klimmen*.

Cloven (te), 3903, *gekloofd;* hier *gebarsten*.

Cnapelijn of cnapelkijn, 9490, 9569, *knaapje*, *jongetje;* adj. cnapelijn kint, 9502.

Cnochten, 10301, *knoopen;* vervolgens *verbinden*. Vgl. ontcnochten bij KIL. en het tegenw. *verknocht*.

Coenlike, 10523, *met moed*.

Compaen, 4997, *gezel*, (Fr. *compagnon*).

Cont, 7058, 8049, *bekend;* vgl. beconden, oncont; van hier

Condech, 2913, *die verkondigt*, condege hovaerde: *de hovaardij*, *die eigen lof verkondigt*, (Lat. *tumens jactantia*).

Core, 4393, *koor.*

Coren, 4630, *koren* (*graan.*)

Coren, 2292, *bekoren*, *verzoeken*, *verleiden.*

Coringe, 2366, 2415, 6102, 6147, 7636, *verzoeking*, *verleiding.*

Costume, 341, 2815, 4285, 7160, *gewoonte*, (Fr. *coûtume*); — bi costumen, 7150, *gewoonlijk.*

Couter, (mannelijk) 10255, *ploegschaar.*

Coventkin, 1230, *kloostertje.*

Cranc, 2433, *zwak.* — Cranken, 2436, *verzwakken.*

Creyere, 6815, *verkondiger*, *heraut*, (Lat. *praeco*, Fr. *crieur*). Vgl. Vorroupere.

Cruce, *kruis*, passim. In 8098, 8100 is het vrouwelijk, elders onzijdig.

Cume, 31, 2203, *naauwelijks.*

Cume, 457, van cumen, *klagen*, *zuchten.* Bij KIL. en PLANTYN *kuymen.* — Zie het Gloss. *Lksp.* op Becumen.

Cure, *zorg*, 3205; ter cure of ter curen, 88, 114, 4362, *goed*, *behoorlijk;* bekende stoplap; zie het Gloss. *Lksp.* op core.

Cusdic, 10424, *kuste ik.*

L.

Laburen, 2498, 9688, *werken* (Lat. *laborare.*)

Lac, 10232, *gebrek*, *smet.*

Lac, 9164, imperf. van leken, *vloeijen.*

Lachter, 2824, *smaad*, 5834, 10299, *schande.*

Laden, 3211, *beladen*, *bezwaren.*

28

Laec, lake, 4454, 4481, 9163, 9177, *meer* (Fr. *lac.*)

Lage, 8226, 8231, *hinderlaag*, hier van de personen, die in hinderlaag liggen.

Lampte, 6941, *lamp.*

Lazerie, 5366, *melaatschheid;* lasers, 404, 416, 8020, enz. *melaatsch.*

Laweit, 2359, *laauwheid*, *zachtheid.*

Lawerken, 7717, *leeuwerikken.*

Lecht, 9973, *licht.*

Lede, 5988, *leed.*

Lede, 2387, leedi, 878, imperf. van legghen.

Leden, 4323, *leiden;* Imperf. leet of leedde, 716, 2777, 2878; deelw. geleet, 1342.

Ledre, 4729, *ladder.*

Leerre, 3070, *leeraar.*

Leinen, 3481, *leunen*, *rusten.*

Leitsage, 10534, *geleider* (?). Waarschijnlijk moet voor *te* gelezen worden *de.* Het Lat. heeft: *verus populi ductor.*

Leke, 18, enz. *wereldlijke personen*, *gewone menschen*, in tegenstelling van de *geestelijken.*

Lesen, 2100, *opzamelen;* zoo nog heden *aren lezen.*

Let, 7459, 10124, *lid* des ligchaams.

Lettel, 6638, *luttel*, *gering.*

Lettene, 2599, *beletten*, *verhinderen.*

Lettren, 1974, *brieven;* 152, *geleerdheid* (Lat. *literae*, Fr. *lettres.*)

Letuwarie, 1882, verbasterd van het Lat. *electuarium.*

Lichteden, 149, *ligtvaardigheden*, *ijdelheden.*

Liden, Imperf. leet, deelw. leden, 515, 651, 1502, 2087, 2911, *gaan*, *doorgaan*, *voorbijgaan*.

Lief gewinnen, 3746, *lief krijgen*.

Lien, vaak met den gen., *erkennen*, *bekennen*, *belijden*, 5519, 5876, 6022, 8254, 8365, 8436, 9356, 9368, 9369, 9386, enz.

Lierwanghe, 835, *wang;* bij KIL. alleen *Liere*.

Liet, 776, Imperf. van laten, *verlaten*.

Lieve, 3300, *liefde*.

Lijf, live, 2957, *ligchaam;* 2574, 5259, 8468, 8550, 8602, 8622, 9069, *leven*.

Lijfnere, 1433, 1508 en lijftuchten, 2020, *voedsel*, *lijftogt*.

Line, 1017, 6801, 8759, 8807, *touw*, *koord*.

Loet, 10091, Imperf. van laden, *laadde*.

Loos, 8548, *bedrog*.

Louch, lougen, 9184, 9813, Imp. van lachen.

Luchter, 7549, 9650, 9670, *linker*.

Luden, 5647, *weerklinken*.

Luken, 9582, *sluiten*.

Luut, lude, 2126, 2703, 2715, 2716, 8715, enz. *geluid*, *klank*, *geroep*.

M.

Mach lichte, 3319, *misschien*.

Madren, zie Inadren.

Maerken, 2114, 2180, 8820, *merken*, *opmerken*, *bemerken*.

Maertelye of martelie, 4684, 4965, 5075, *martelaarschap*.

Mage, 610, *verwanten*.

Malade, 849, *zieke* (Fr.)

Mamme, 10280, *tepel.*

Mammet, 5179, *Mahomet.*

Marasch, 2743, 4495, *moeras.*

Mare, z. n. w., 1057, 4113, 8144, *maar*, *gerucht;* 4100, *roem*, *beroemdheid;* 7181, *verhaal.*

Mare, b. v. n. w., 7034, *bekend;* 1057, 1891, 2042, 3432, 4973, 7911, *beroemd;* lief ende mare, 926, 6070, *lief en dierbaar.* Vgl. DE JAGER, *Nalezing op het Gloss. van* LULOFS, blz. 28. — Vgl. ommare.

Margarite, 353, 357, 379, 1860, 3416, het Grieksche woord voor *parel.*

Maronnier, 4989, *schipper*, (verbastering van het Fr. *marinier.*)

Maziere, 5305, *tusschenmuur* (Fr. *masure*). Vgl. KIL. op masiere. — De regels 5304—6 zijn de vertaling van het Lat.: »*a quo solus eum carnis* paries *disjungebat.*" — Wech is hetzelfde als maziere.

Mate, 2766, *maat;* met goeder mate is de vertaling van het Lat.: *per non* modicum *vitae spatium.*

Mate, 205, *gematigd.*

Mattintijt, 2301, 4418, 10367, *morgen.*

Medewaerde, zie Middewaerde.

Mee, passim, *meer.*

Meester, 2583, 9915, *arts*, *geneesheer.*

Meesterscap, meesterscepe, 4426, 5711, *meesterschap;* op de laatste plaats de vertaling van het Lat. *magistralis scientia.*

Meisnieden, zie Mesnieden.

Mecken of micken, eig. *zijne gedachten op iets, als op een mikpunt, vestigen.* — Intrans. met *te*, 6910, *plan maken, beramen;* met *up* of *om*. 675, 5551, 6474, 6972, 8584, *op iets letten, om iets denken, zorg voor iets dragen;* trans. 8835, *bemerken, zien;* 7211, *nagaan;* 3184, *om iets denken.* — Vgl. onghemicket.

Menigertiere, 1558, 1967, *menigerhande, velerlei.*

Merken, 7997, *beschouwen;* met merkene, Lat. *per contemplationem.*

Merren, 617, 4588, 4749, 7444, *vertoeven, verblijven.*

Mesbaer, 1669, 7480, 8517, 8538, *misbaar, gejammer.*

Mesbaren, 8501, 9042, *weeklagen, jammeren.*

Mescame of mesquame, 2767, 8255, 8813, 8851, *ongeval, ramp.*

Mesnieden of meisnieden, 5854, 8715, 9355, 9731, *het gevolg, de bedienden.*

Mesprijs, 3039, *laster, smaad.*

Mesproken, 10126, deelw. van messpreken, *smaden, schelden.*

Mesquam. Imperf. van mescomen, *overkomen*, 8810; *mishagen*, 7282. — Vgl. Becomen.

Messagier, 66, *bode* (Fr. *messager*).

Messcien, 1420, onpers. w. w. met den dat. *overkomen* (van iets kwaads).

Mesvallen, Imperf. mesvel, 4139, *beleedigen;* wederk. w. w. 9802, *een ongeluk krijgen.*

Mesvoeren, 5134, *mishandelen, beleedigen.*

Middelbode, 6177, *middelaar.*

Middewaerde of medewaerde, 7012, 8351, 9691, *het midden.*

Mids, 2881, 4503, *midden.*

Minister, 1963, 3061, de naam van de hoofden der minderbroeders-orde (van het Lat. *minus.*)

Minnacht, 1615, *middernacht.*

Mijnst, 7958, *minst.*

Misselic, 132, 6343, *verschillend*, *allerlei.* Vgl. Gloss. *Minnen L.*

Misselicsins, 3447, 7922, 10452, *in verschillenden zin*, *op allerhande wijze.*

Moet, *gemoed*, 1350, 2121; *zin*, *gedachte*, 5594, 5597; *verstand*, 287; *bedoeling*, 1343; *vertrouwen*, 2748, 8722; *toorn*, 710.

Moethede, 2251, *vermoeidheid.*

Moort, *geweldige dood*, *sterfte*, 9356, 10210. Vgl. Gloss. *Minnen L.*

Mortre, 759, *kalk*, *cement* (*mortel.*)

Moude, 9448, *graf.* — Dat si soude ter moude, *dat zij moest sterven.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Muedre, 8168, 8176, 8583, *modder.*

Muelne, 8737, 8742, 8752, *molen.*

Muerew, 5661, 7615, *zacht*, *teeder.*

Muerewlic, 4439, hetzelfde; adv. 4047.

N.

Naerre, 9507, *nader.*

Naest dagen, 8282, *des anderen daags.*

Naken met den dat. 460, *naderen.*

Narenst of nerenst, z. n. w. 111, 1351, 1977, 4390, 8061, 8892, *ijver*, *vlijt*, *toeleg*, *ernst;* 8202, *aandrang.* — Bijv. n. w. 115, *ijverig.* — Nerenstachtichede, Nerenstadichede, Nerenstichede, 4603, 4059, 7712, *ijver*, enz. *opgewektheid.*

Navens zijt, 3919, *des avonds;* over dit voorvoegen der *n* zie DE VRIES op *Warenar*, op verschillende plaatsen.

Ne waer, 1819, 5872, 8207, 8519, *maar.*

Nedercleet, 3425, 7284, 7563, *broek.*

Neder gaen (ter), 4165, *vallen*, *sterven.*

Nerenst, zie Narenst.

Nette, 6808, Imperf. van netten, *nat maken.*

Newerinx, 9160, *nergens.*

Nie, *nooit;* passim.

Niemen, 8393, 8395, 8407, 9703, enz. *niemand.*

Nieten, zie geniet.

Nijgen, met den dat., 1249, 3222, *buigen voor.*

Niewe (over) houden, 5640, *voor iets nieuws houden* en daarom *afkeuren.* Het Lat. heeft *ne levitati hoc posset adscribi.*

Niewer, 4469, 8476, *nergens heen.*

Niewet, 2165, *niets.*

Noot hebben, met den gen. 5009, 8487, *noodig hebben;* — ter noot hebben, met den gen., 3946, hetzelfde.

Nopen, 4698, *tokkelen*, *aanraken.* Vgl. mij op BEAUMONT, blz. 243. — Nopinghe, 7445, *aansporing*, *aanporring.*

Notaris, 8522, *notarius apostolicus.*

Novissis, 2987, 3567, 10352, 10371, *nieuweling* (eener orde; Lat. *novitius.*)

O.

Oest of **oust**, 4813, 6954, 7970, *Augustus.* Vgl. de Aanteek. op 4811.

Of, voor af, passim.

Of, *indien*, passim.

Ofstaen, met den gen. 4539, *van iets afstand doen; ergens mede uitscheiden.*

Ombeiden v. n., *wachten;* Imperf. ombeden, 6453; Imperat. ombeit, 5573, 5973, 6235; v. act. 7691, *verbeiden.*

Ombeleide, 6189, imperf. van ombeleggen, *omringen, omgeven.* Zie Gloss. *Minnen L.*

Ombesceden, 1147, *zonder juist oordeel, vermetel, overmoedig.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Ombevaen, 5435, *omvangen, omgeven* (deelw.)

Ombieden, 7657; waarschijnlijk moet hier gelezen worden ombeiden, *verbeiden, wachten* (Lat. *exspectant*). Zie ald.

Ombijten, *wachten, afwachten*, 2634; Imperf. ombeet, 333.

Ombinden (voor ontbinden), *verklaren*, 360.

Ommacht van zinne, 3118, hier (vrij onjuist) hetzelfde wat elders exces van zinne wordt genoemd: *eene opgewondene geestgesteldheid, begoocheling.*

Ommare, 3404, 3455, 4080, enz. *onberoemd*, voorts *veracht;* ook *onverstandig*, 2838; de we-

relt wart hem ommare, 1952, *hij begon de wereld te verachten.* Vgl. mare.

Ommeganc, *omvang; omvang van tijd, tijdsverloop*, 9948.

Omoed, omoede, omoedichede, 103, 420, 2783, *ootmoed, nederigheid;* omoedeghe, 3104, hetzelfde (zet achter dit woord eene komma); — omoedich, 3142, *ootmoedig;* omoedigen (hem) met te, 1463, *zich schikken naar iets, iets inwilligen.*

Ompaise (te) zie tompaise.

Onbieden, 1276, (*ontbieden*), *roepen;* de zin is *zonder dat iemand hem er toe riep.*

Ondaen, zie ondoen.

Onder, 2964, 3050, *onderdaan.*

Ondergordel, 9825, Lat. *succinctorium.*

Onderhorich, 3000, *gehoorzaam;* onderhorichede of honderhoriehede, 331, 870, 2783, 2972, enz. *gehoorzaamheid.*

Onderlange, 3243, *onderling.*

Ondiere, 1144, 1341, *nietswaardig, eenvoudig.* Vgl. dier.

Ondoen, 1093, 1097, 1099, 6917, *openen, uitspreiden;* Imperf. ondede, 1696, ondeit, 9627; deelw. ondaen, 1692, 2059, 5433, 6965, 6969, 9287.

Ongehende, 6238, *veraf.*

Ongemac. Tongemake zijn, 4215, *bedroefd, mismoedig zijn.*

Ongemate. Tongemate, 3494, *buiten mate groot.*

Ongemect, 10476, en ongemicket, 4710, *dat*

men niet wel begrijpen (mecken) *kan*, *onbegrijpelijk.*

Ongeraect, 385, het tegenovergestelde van wel geraect, dus *onhebbelijk*, *ongeschikt;* ongeraect in der tongen, 4081 (Lat. *elinguis*) *slecht bespraakt.* Vgl. gheraect.

Ongescepen, 1177, *ongeschapen*, *onmetelijk.*

Ongesint, 10404, *buiten zinnen*, *krankzinnig* (Lat. *amens*).

Onghespaert, 1739, *zonder ophouden.*

Ongetallic, 1123, en ongetellet, 933, *ontelbaar.*

Ongevallich, 4072, *onbehoorlijk.*

Ongevarich, 8501, *rampzalig.*

Ongeweselic, 8918, *hopeloos* (Lat. *desperatus*).

Onhovesch, zie hovesch.

Onhout, 7321, *ongunstig*, *onaangenaam*, (Lat. *molestus*). Vgl. Gloss. *Lksp.* op hout.

Oncont, 239, 8781, *onbekend*, *verborgen.*

Onlange, 6235, 8984, *niet lang*, *kort; een weinig.*

Onnosel, 9387, *onschuldig.*

Onsiene, 9442, *hachelijk.* Vgl. ontsienlic en Gloss. *Lksp.* op onsienlec.

Onsiennesse, 7633, *vreeze.*

Onsochte, 1153, 7423, *onzacht*, *hevig.*

Onscult doen (sine), 3337, *zich verontschuldigen.*

Ontbinden, 3228, 4778, 5982, *ontvouwen*, *verklaren*, *zeggen;* 774, 10031, *verlossen.*

Ontdalf, 8585, Imperf. van ontdelven, *opgraven.*

Ontfa, 1101, Imperat. van ontfaen, *ontvangen.*

Ontfaremen, met den gen. 9479, *zich over iets erbarmen*, *medelijden hebben met iets.* — Ontfaermich, 10127, *barmhartig*, ontfaermich zijn met den gen. 4640, *medelijden hebben met.*

Ontgaen, 9336, 9378, *vrijkomen.*

Ontganc, 9307, *ontvlugting.*

Onthoopt, 8651, *wanhopig.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Onthier of ontier ende (ent), 2311, 4517, 6531, *tot dat.*

Ontlaet, 5817, Imperat. van ontladen, *ontlasten.*

Ontlaten, 6943, *verzwakken*, *verminderen.* Kil.

Ontsaken, 8205, *ontkennen.* Kil.

Ontseggen, 609, 1845, 2117, 4572, 6180, 6190, 9408, 9661, *weigeren*, *onthouden.*

Ontsien, 5807, 5810, 5818, 9166, met den gen. of acc. *vreezen;* — (hem), 2105, *er tegen opzien.*

Ontsienlic, 7059, *te vreezen*, *gevaarlijk.*

Ontscieten, 1628, 8878, *ontwaken.*

Ontvaren met den gen., 10098, *vrijkomen van iets.*

Ontwake of ontwaken worden, 8706, 9481, *ontwaken.*

Ontwee, 9690, *in stukken*, *kapot.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Ontwiec, 8173, 8714, Imperf. van ontwaken.

Onverkeerd, 3041, *onveranderd.*

Onwaenlijc, 4151, *onbeduidend.*

Onwaerde, 646, 5227, 6750, *verachting*, *smaad*, *schande;* onwaert, onwaerd, of onwaerde hebben, 397, 1221, 9248, *verachten.* Zie breeder Gloss. *Lksp.*

Oor, 8456, *kroost.*

Op. Zie up.

Orconde, 1092, 1131, 5750, 6841, 7235, 7330, 7728, 10519, *getuigenis*, *uitspraak;* —**orconden**, 6842, 9059, *getuigen*, *verklaren.*

Orlof, *verlof*, *oorlof*, 4519, 4521, 4540; *afscheid*, 3338, 4478. — **Orloven**, met den gen. 608, *verlof tot iets geven.*

Oude, 548, 3655, *ouderdom.*

Ouderlinge, 6049, *voorouders.*

Over, *voor*, passim; *in de plaats van*, 5834.

Overeendragen, 2658, *eensgezind zijn.*

Overhorichede, of **hoverhorichede**, 3342, 3364, *ongehoorzaamheid.*

Overtale, 8510, 10092, *laster.*

Over zide, 620, *ter zijde*, *heen.*

P.

Paefs, *Paus*, passim.

Pais, 1038, *vrede* (Fr. *paix*). Vgl. **tompaise.**

Pape, 8444, *priester.* — Men leze hier: *tote bevenden pape.*

Parement, 4293, *versierselen.*

Peneghe, 612, *penningen*, *geld.*

Pensen, 1126, 1255, 1945, 2862, 3366, *peinzen*, *denken* (aan iets en op iets.)

Persore, 8645, *de steen van de pers.*

Pertie, 1980, 4981, *partij*, *menigte*, *gezelschap.* (Fr. *parti.*)

Pesen, 2280, *touwtjes.*

Pine, 3093, 10006, *moeite.*

Pinen (hi pijnt, pijnde), 712, 4403, 4943,

5076, 7210, *moeite doen, trachten;* 8937, met te, *zijn best voor iets doen.* (Lat. *desudare.*)

Hem pinen, *zijn best doen, trachten*, 7452; gevolgd door te met den infin., 2923, 7542, 8286, 8778, *zich moeite geven* (*voor*), *zich bevlijtigen* (*op.*)

Pinen, transit. 3291, 3312, 9367, 9371, *pijnigen, kwellen.*

Pijnre, 8860 (*pijner*), *die moeite doet.* (Lat. *laborantes*), 9379, *pijniger.*

Pit, 623, 638, *put.*

Plach. Zie Plien.

Pleichne, 2228, *plegen, doen.*

Pleit, 3604, 9364, *zaak; belang.*

Plien, doorgaans met den gen., 7484, teg. tijd, 3e pers. enk. pliet, 2600, 5362, 8198; imperf. plach, plagen, 160, 180, 431, 1142, 2254, 2512, 6894, 7803, 7913, 9060, 10132, *plegen, doen, omgaan met.*

Poelgen, 300, 8449, en Poelien, 8329, *Apulie.*

Ponioen, 8098, eig. *wimpel aan de lans;* hier *banier* (Lat. *vexillum.*) Zie HUYDEC. op STOKE, III : 320—322.

Poort, *stad, burgt*, passim; poorter of porter, *stedeling, burger*, passim.

Porre (in) worden, 8767, *aangezet worden.*

Porren, 2268, 4696, 7446, 7782, *aanzetten, duwen.*

Porren, 6478, 6511, 6563, *wegtrekken, weggaan.*

Port, 8862, *poort.*

Porsse, 8830, *aandrang.* (Lat. *pressura.*)

Potestaet, 9365, het Ital. *Podesta.*

ge-Prant, deelw. van prenden of prinden, *vatten*, *grijpen*, 10002. Zie Gloss. *Lksp.* op Prant; de eigenlijke vorm was ghepronden. (Lat. *prehendere*, Fr. *prendre.*)

Predicade, 4074, 6566, *predikatie.*

Predicare, 2041, 4099, *prediker.*

Predisieus, 8140, *kostelijk.* (Fr. *précieux.*)

Prelacie, 3048, 3100, *prelaatschap*, *kerkelijke waardigheid.*

Prijs, 2911, *lof.*

Princhе, 889, Petrus, (*princeps Apostolorum.*)

Proces, 2415, *loop*, *gang.*

Prochianen, 9983, *parochianen*, *kerspel-genooten.*

Proper, 3516, *eigendom.*

Proper, 3499, *kostelijk;* properlic, 1219, 1644, *behoorlijk*, *voortreffelijk.*

Prosen, 7232, *proza*, *lofzangen in proza.*

Provecie, 1979, *profecie*, *voorzegging.*

Provendare, 5907, die genot van eene *prebende* (een kerkelijk voorregt) heeft.

Pulver, 3206, *stof.*

Q.

Quareel, 8354, *werptuig* uit eene *balista*, *pijl.*

Quas, 8532, *slag*, *smak.*

Quateit, 3341, *kwaad*, *zonde.*

Quelen, 4346, *kwijnen;* imperf. quolen, 6805.

Quene, 10258, 10261, 10267, enz., *moeder van een geslacht* (*materfamilias.* Zie KIL.); hier eenvoudig *oude vrouw*, welligt ook met de beteekenis

van *sedert lang onvruchtbaar.* Vgl. KIL. en vs. 10286.

Quite, met den gen., 354, 629, 1778, 4199, 9288, 9398, 9679, 9724, 9826, *kwijt, bevrijd van;* quite scelden, 718, *kwijt schelden.*

Quiten, imp. quijtte, 8262, 8575, 8692, 10212, *verlossen, bevrijden.*

R.

Raechde, 7024, imperf. van ragen, *te voorschijn komen.*

Ran, 7028, 7760, 9009, verl. tijd van rennen, rinnen, *loopen, vloeijen, gaan.*

Raste, 4298, *rust;* — rasten, 7180, *rusten.*

Rebel, adj., 4673, *wederspannig.*

Rede (vierde), 2882, *vierdendaagsche koorts.* (Lat. *quartanarius.*) Vgl. KIL. op ridde.

Reep, 2876, *touw.*

Recht, 943, 1404, stopwoord.

Recht (over), 3077, *als regt, wettig.*

Recht, 5947; metten rechte, *volgens de regtvaardigheid.*

Rechten, 2720, *oprigten, opheffen.*

Regneren, 10540, *heerschen.* (Fr. *regner.*)

Rent, 10216, 10224, 10236, *rund.*

Riedde, 2280,? welligt moet men lezen: reidde, van reiden, *bereiden, voorzien.* Vgl. Gloss. *Minnen L.*

Ries, 5808, 5816, *dwaas.*

Rigghe, 1454, *rug.*

Risen, 2487, *rijsjes*, *teentjes.*

Roeken of rouken, trans., 3462, *zorgen voor*, *ergens om geven;* — met den gen. imperf. rochte, 3840. roekeloosheide 2150

ge-Rochte, 1325, imperf. van geraken.

Roere, 8830, *beweging;* roeren, 6270, *bewegen;* roerlicheit, 6271, *beweging.*

Roeren, 6548, *aanraken.*

Roche, 9233, *rots.* (Fr.)

Rocke, 10053, *spinrokken.*

Rootse, 7166, *rots.*

Roten, 9079?

Rouch, 3017, lees rouct, van rouken of roeken, *zich ergens om bekommeren.*

Roupre, 5819, *heraut*, *aankondiger.* (Lat. *praeco.*)

Rudders, 3875, *edele lieden.*

S. Z.

— s, kenteeken van den 2[en] pers. enk. teg. tijd, 2942, 7398, 7403, 7498; onvolm. verl. tijd, 7393, 7394, 7396; teg. tijd aanv. wijs, 7496.

Saen, zaen, 1084, 1191, 9130, 9139, enz. *spoedig*, *terstond.*

Saerms heren, 5659, *des armen heeren.*

Sage of zage, 2509, 9651, *vertelseltje;* sonder sage, *zeker*, *gewis.*

Zac, 27, scheldnaam voor het ligchaam. Zie Gloss. *Lksp.* — Vgl. Vat.

Sachten, 8382, *verzachten*, *genezen.*

Zackin cleet, 7544, *nederig gewaad.* (Lat. *sac cina vestis.*)

Zale, 562, 580, 8704, *huis*, *paleis.*

Salm of zalm, 5601, 7652, 7653, 7656, *psalm.*

Saluweren, 4373, *groelen.* (Fr. *saluer.*)

Sanc, imperf. van sinken, 9174.

Sant of zant, 7964, 7974, 8118, 9083, 9093, *heilige.*

Saudeniere, 8080, *krijgslieden*, *soldaten.*

Scade, 5109, 5398, *schaduw.*

Scaemnesse, 2849, *schande*, hetgeen waarvoor men zich heeft te *schamen.*

Scaerphede, 2894, *strengheid van leven.*

Scalkelic of scalkerlic, 9517, 9997, *laag*, *gemeen* (Lat. *servilis*).

Scalcheit, 3642, *loosheid.*

Scalt, 8125, 8672, Imp. van scelden, *uitschelden.*

Scame, 771, 4214, *schande.*

Scamelheit, 922, *gevoel van schaamte*, *nederigheid.*

Scande of scende, 2, *schande*, 3875, *schaamte.*

Scande, 7152, Imperf. van scenden, *schenden*, *beschadigen.*

Sceden, 1531, 4410, *scheiden*, *heengaan;* Imperf. sciet, 4489. Vgl. versceden.

Scepelkijn, 9136, 9141, 9155, *scheepje.*

Sciep, 7451, sciepen, 10339, Imperf. van sceppen, op de eerste plaats is de zin: *Het vleesch verzette zich niet alleen niet daartegen*, *maar trachtte zelfs voor te gaan.*

Scipman, 9065, 9087, 9188, *schepeling.*

Scoen, 6437, *schoeijen;* deelw. ghescoet en gescoeit, 16, 7218.

29

Scole, 9594, *schaar*, *menigte.*

Scoren, 5936, 9878, *scheuren*, *breken; gepijnigd worden.*

Scotter, 5844, *schutter.*

Scout, 8684, 9243, 9267, 9398, 9743, *schuld*, in verschillenden zin.

Scouwen, 10470, *zien.*

Scriven, 8198, *schrijven;* 8185, 8193, *schilderen*, *afbeelden;* in 10547 beteekent het *afschrijven.*

Scueren, 493, 9804, *scheuren.*

Scure, 3921, 9823, *scheur*, *breuk;* elders *schuur.*

Scuren, 9123, *te gronde gaan*, *schipbreuk lijden.*

Seer, sere, 8995, 10428, enz. *leed; pijn.*

Zeewes, 9133, gen. van zeew, *zee.* Vgl. op *van Beaumont*, blz. 9.

Zegenen, 588, en

Seinen, trans. 5913, 5918, 5922, 5931, 7630, *het kruis* over iemand *maken.*

Seculiere, 7249, 10401, *wereldlijke personen;* in tegenstelling van *geestelijken* (broeders en zusters.)

Selc, 4701, *zulk.*

Selsien, 1706, adj. *vreemd*, *zeldzaam*, *ongehoord.* Zie breeder Gloss. *Lksp.*

Zericheit, 4138, 10314, *droefheid*, *verdriet.*

Settre, 7735, *insteller;* vgl. Gloss. *Lksp.* op setten.

Sidemeer, 8135, *sedert*, *daarna.* Vgl. JONCKBLOET in den *Alg. K. en L. Bode*, 1845, N°. 35 en 36.

Sident, of zident, 584, 585, 3084, 8825, 9184, 9203, enz. *sedert*, *na dien tijd.*

Ziek leggen van kinde, 6777, *in barensnood zijn.* Vgl. Genesen.

Sijs, 2942, 2ᵉ. pers. enk. teg. tijd van *zijn.*

Sicken, 8557, 8631, *geeuwen*, (*bijkomen* uit eene flaauwte of ziekte.) (Lat. *oscitare.*)

Simpel, simpelheit, *eenvoudig*, *eenvoudigheid*, passim.

Sin, *verstand*, passim; ute sinen sin, 644, *buiten zijn verstand*, *krankzinnig;* sinen sin ende sine macht hebben, 9881, *volkomen bij zijn verstand zijn.* — Sin, 971, *wijze*, *manier*, drie sins, even als *anderszins*, *geenszins.*

Syrurgien, 2611 en elders, *chirurgijn*, *geneesheer.* Vgl. cyrorgien.

Sitten of zitten, 1306, 3120, 9850, *zetel.*

Slachten, 5766, *gelijken.*

Slicht, 423, *effen*, *vlak.*

Smelten, 4228, *versmelten* (van mededoogen.)

Smitte, 6721, *smet* (op het oog.)

Snewes, 7168, gen. van snee, *sneeuw.*

So, so, 859, 861 — *of* — *of;* 3011, 3012 — *hoe* — *des te;* 6326, *of* na weder. Vgl. Gloss. *Lksp.*

Zod, 6582, *dom*, *onverstandig.*

Soe, voorn. w. *zij*, passim; soene, 679, *zij hem.*

Soendagh, 1610, *zondag.*

Socht, 2283, 2290, *zacht;* zochteit, 2279; onsochte, 2529.

Zochten, 5970, 6655, enz. *verzachten;* Imperf. zochte, 710, *bedaarde.*

Solaesen, 102, 2184, *troosten*, *verkwikken.* (Fr. *soulager.*)

Solre, 9287, *zolder;* diminut. solrekijn, 9955.

Some, somen, 7041, *sommige.*

Somege, 625, *sommige, eenige.* Lees dit woord in 9880.

Somme (ter), 6518, *bijeen.*

Sonder, 72, 536, 1538, 2461, 2468, 4848, 5014, *behalve.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Zonderlinghe of sonderlanghe, adv. 579, 8415, *in het bijzonder;* 528, zonderlinghe versceden, *afgezonderd;* 9952, adj. *bijzonder.*

Sorcours, 2078, *hulp.* (Fr. *secours.*)

Soudaen, 5086, 5093, 5135. enz. *sultan.*

Zouter, 5108, *het boek der psalmen;* 8420, *psalm.*

Spaersen, 7125, *besproeijen;* bespaersen, 7030, 7131, hetzelfde.

Sparen (sonder), 336, 589, 2111, 3257, *zonder uitstel, onverwijld.*

Speghel, 2561, *spiegel.*

Spene, 8239, *borst* (*tepel.*)

Speu, 9061, Imperf. van spuwen.

Spille, 10053, *de weefklos.*

Spliten, 30, *splijten, doorboren;* 8020, *afzonderen, verdwalen.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Spranc, 7746, 9947, imperf. van springhen; op de tweede plaats zal het beteekenen: *naar iets trachten;* tenzij men moet lezen stranc, *streng.* Vgl. 2884.

Spumen, 6758, *spuwen.*

Stade (an) staen, met den dat., 8024, in staden staen, 839, 8987, 10312, 10239, te staden staen, 5019, *helpen, te pas komen, te*

stade komen. — Staden (met), 7491, *met gemak, verheugd;* eig. hier niet meer dan een stoplap. Zie breeder over dit woord Gloss. *Lksp.* en de aangeh. werken.

Staen, onpersoonlijk gebruikt met den dat., 2532: dat sinen disciple zware stoet, *dat het slecht stond met zijnen discipel;* daer hem te zine stoet, 257, *daar hij wezen wilde.* — Staen om, 2570, 5223, *ergens naar staan, iets bedoelen.* — Gestaen sijn, 9621, *staan.* — Imperf. stoet, stoeden, 257, 504, 2532, 2898. — Imperat. stant, 4191, 10161, 10386. — Imperf. subj. stoede, 2570, 10312.

Stane, zelfstandig gebruikt, 1450, *stand.* Die kerke — wil vallen uut haren stane, *de kerk is op het punt van in te storten.*

Staerc, 4192, *sterk.*

Stappans, 4346, *terstond.*

Startblint, 933, *stekeblind.*

Starte, 9025, *keel, hals,* omzetting van strote, *strot.*

Stat, 10444, *plaats;* stat vander wonden, *de plaats waar de wonden zijn.*

Steen doof, 652, *geheel doof, potdoof.*

Steendoot, 8535, 8660, *morsdood.*

Steenne, 895, adj. *van steen.*

Steffardich, 6761, *stijf;* stefferdicheit, 6762, *stijfheid.*

Steken, 9071, *stooten, schudden;* 5506, *openen.* (Vgl. het tegenw. *een vat op- of open steken*); — (van hem), 1839, *weigeren, afwijzen.* — 7842,

vander herten steken, *wegnemen uit het gemoed.*

Stide, 9523, *stokstijf.* — Verstiden, 10055, *verstijven.*

Stiep, 4534, imperf. van stappen.

Stierman, 9143, *stuurman.*

Stic (een), 9736, 10278, *een weinig.*

Sticken houwen, vallen, 8296, 8606, *stuk* of *in stukken houwen, vallen;* — te sticken, 9888, enz. *in stukken.*

Stoken, 10125, *kwellen.*

Stockelkine, 10437, *stokje.*

Stort (te), 4188, *verstoord, vernietigd;* hier *benadeeld.*

Stranc, 2884, *streng;* vgl. spranc.

Straten (sire, hare), 6439, 9074, *zijns, haars weegs.*

Stremmen, 9919, *opstoppen, stremmen* (de *bloedvloeijing.*)

Striken, 6631, *vleijen, streelen.*

Sucht, 9458, *ziekte.*

Sulke, 1360, 7252, *sommige.*

Suren setten (hem ten), 101, 2183, *een streng leven gaan leiden.*

Zwaerlike, 3225, *ongeduldig, te onvrede.*

Swaf, 6477, imperf. van zweven. — *Hij zweefde met zijnen rok er langs.*

Zwam, 9143, imperf. van zwemmen.

Sware, 9478, *zwaarder.*

Sware, 6503, meerv. van swaer, *zuster.*

Zweger, 6708, *zuster.*

Zwerc, 5435, 7147, *wolk* (*aureole*), *damp*; diminut. zwercsin, 7670.

T.

Tale, 3167, 8690, *verhaal.*

Talevrouwe, 983, *voorspraak*, *pleitbezorgster.* (Lat. *advocata.*)

Te, voor de werkw. met de beteekenis van het voorz. *ver-* (Hoogd. *zer-*) of *ge-*: te gaen, 7435, 7439, 8216, *vergaan*, *te niet gaan; verdwijnen;* te blouwen, 7523, *geslagen;* te broken, 8668, *gebroken;* te scueren, 9804, *verscheuren;* dat hi binnen te scuerde algader, *dat hij van binnen geheel opscheurde;* te blasen, 6685, *opgeblazen.*

Tellen, 2981, 9834, enz. *verhalen.*

Tem, 4460, *tam.*

Tempeest, 9189, *storm.* (Fr. *tempête.*)

Temperen, 712, 2627, *matigen*, *stillen.*

Tere, 8406, 9162, zamengetrokken uit te eenre.

Tetter, 818, *het etter.*

Thau, 1966, 10439, enz. de Grieksche letter T.

Tiden (hi tijt, tijdde), 777, 1265, 7697, 8779.

Tyen, 4282, 5207, *verwijten;* op de eerste plaats is de zin: *ik reken dit voor een diefstal*, *die mij door den grooten aalmoezengever zal worden verweten.*

Tierche spreken, 5593, vertaling van het Lat. *Tertiam dicere* (in de Roomsche eeredienst); elders is het de *derdendaagsche koorts.* (Fr. *fièvre tierce.*)

Tileke, tilike, 285, 327, 6952, 7127, 7875, *bij tijds*, *vroeg*.

Toestriken, 5505, *toetreden*. Vgl. Gloss. *Lksp.* op striken.

Toeverlaet, 9109, 9660, *helpen*, *troosten*.

Togen, 2630, *toonen;* als z. n. w., 3333, *voorbeeld*.

Tombe, 9819, *grafstede*.

Tompaise, 4144, 4152, *te onvrede*. (Uit het woord pays, Fr. *paix*.)

Tongemake, tongemate. Zie op de O.

Tor, 8700, 9359, *toren*. (HD. *Thor*.)

Torment, 4348, *pijn*, *kwelling;* tormenten of tormenteren, 3291, 3304, *kwellen*. (Fr. *tourment*, *tourmenter*.)

Torne, 246, *kwellen*.

Toten, 7886,? het is de vertaling van het Lat. *corpus* (*mortuum*.)

Trait, 7600, *afstand*, *weg*. (Fr. *trait*, Lat. *tractus*.)

Trac, traken, 1553, 3492, 4761, 10168, imperf. van trecken.

Trecken, 3447; hare vrucht wart misselicsins getrect, *hare vrucht wordt op verschillende wijzen geteetd*.

Trent, zamengetr. uit 't rent, 10228, 10230, *het rund*.

Tribulacie, 1530, *kwelling*, (Fr. *tribulation*.)

Troon, 3125, *troon*, *zetel;* 7671, *het uitspansel;* 369, 1247, 3894, 9029, *de hemel*.

Troost, 696, *vertrouwen*, *kracht;* 3358, *stoutmoedigheid;* 3905, *verwachting*.

Troosten, trans., 550, 3773, 4970, *aansporen*, *opwekken;* hem troosten van iets, 4807, *zich over iets troosten;* hem troosten in iemand, 8261, 8625, *op iemand vertrouwen;* hem troosten up iets, 8751, *aan iets gelooven.* De zin is: *geloofden niet dat hij meer leefde.*

Trop, onz., 4366, *troep*, *kudde.*

Truffe, 37, *verdicht verhaal.*

Tumen, 6757, *tuimelen*, *zich wentelen.*

Twi, adv., *waarom?* 4152, enz.

Twint (niet een), 8810, 8868, *niets.*

Twintstichste, 7517, *twintigste.*

Twivoudeghen, 4646, *verdubbeld worden.*

U.

Up. — Dit woord komt in *Franciscus Leven* in zeer verschillende, doch tevens onderling verwante beteekenissen voor. De meest opmerkelijke zijn:

up iemand roupen of clagen, *iemand aanroepen*, *tot iemand smeeken:* 8478, 8593, 8621, 9083, 9091, 10240, 10417; up trouwe, 6791, 9230, *vol vertrouwen.*

up, als bepaling eener voorwaarde, 5092, up starven, *op straffe des doods;* 9304, up sijn bisscopdom, *op straffe van het verlies van zijn bisdom.*

Upgegeven, 5838, *overgegeven*, *krijgsgevangen.*

Uren, 5561, het Lat. *horae*, gezangen, die eerder gesproken dan gezongen worden.

Uutbernende zin, 443, *geheel ontgloeide zin.*

V.

Vael, 1487, 1534, *dal*, *vallei.*

Vaen, 4442, en elders, *vangen.*

Vaer, z. n. w. mann. en onz. 639, 8764, 9326, 10353, *vrees.*

Vaert, — dire, sire, hare vaerde, *uws, zijns, haars weegs;* vaak een noodeloos tusschenvoegsel.

Vaghen, 819, *vegen*, *afvegen.*

Vacht, 4275, 4927, 8153, imperf. van vechten.

Vanden, 8269, *aanraken* (?). Vgl. Gloss. *Lksp.*

Vasten, 913, *vesten*, *zetten.* (Lat. *pedem fixit.*); de zin is: *hij bleef daar.*

Vat, 374, 6739, 7512, 9876, *ligchaam;* 2920, een verloren vat, *een nietswaardige.* Het is de vertaling van Psalm XXXI : 13.

Vel, vellen, imperf. van vallen, 3130, 3162, 4650, 9283.

Vellen, 8864; *doen vallen*, *nederwerpen.*

Ver, 3662, *vrouw.*

Verbaeren (hem), 477, 6963, 7077, 8155, 8465, 9281, *zich vertoonen.*

Verbelgen, 5455, *vertoornen.* Nog heden is het deelw. *verbolgen* in gebruik.

Verchieren, 1969, *versieren.*

Verc.... Zie verk....

Verderst, 10157, *dorst.*

Verdiente, 10537, *verdienste.*

Verdocht, 8586, deelw. van verdinken, *dunken*, onp. ww. met den gen. van de zaak: des hem hevet verdocht, *zooals hem docht.* Vgl. dinken.

Verdomen (hem), 1146, *zich zelf verdoemd maken.*
Verdooft, 9260, *verdwaasd.* Vgl. Gloss. *Lksp.*
Verdoringhe, 6148, *bedrog*, *misleiding.*
Verdragen, 9811, *overdragen*, *overbrengen.*
Verdrogen, 4351, 9524, 9528, *verdorren*, *verrotten;* verdroget, 4086, *onvruchtbaar.*
Verduldichede, 7411, *lijdzaamheid.*
Verdullen, 6, *dwaas worden.*
Verduwen, 2004, *verwerpen*, 2431, *te gronde rigten*, 6898, *onderdrukken.* Vgl. beduwen.
Verdwijnen, 4351, 8297, *te niet gaan*, *uitteren.*
Vereeschen. Zie Verheeschen.
Vererret, 618, *vertoornd.*
Vergaderen, 9823, *zich sluiten.*
Vergaen, 9670, *te niet gaan*, *vernield worden.*
Verganc (zonder), 7764, *zonder ophouden.*
Vergeten, met den gen., 8028.
Verheelt, 7466, *vereelt*, *hard geworden* (?). Het Lat. heeft: *quasi sola cutis ossibus cohaereret.*
Verheeschen of vereeschen, deelw. verheest, 583, 1109, 1371, 2311, 2435, 3170, 4117, 4145, 6824, 6873, 6993, 7812, 9883, *inzien*, *bemerken*, *vernemen*, *erkennen;* 6385, *leeren kennen*, *verstaan.*
Verhoolnechede, 780, *verborgenheid.*
Verhovaerd, 9247, *hovaardig*, *trotsch.*
Verhuegen en hem verhuegen op, 3909, 4995, *zich verheugen in*, *vertrouwen op.*
Verkeren, *van iets afkeeren*, daarna *van den regten weg afkeeren*, *misleiden*, voorts *veranderen*, 642, 649, 2774, 5626, 5628, 5630.

Verclaren, 1625, 8913, 10178, *verhelderen*, *helker worden.* Verclaert, 7908, 9764, 9930, *bekend*, *beroemd.* Vgl. Claer. De vorm verclaerset, 6248, zal wel eene verbastering zijn. De zin is: *twee zaken worden duidelijk.*

Verlaet, 8972, *hoop*, *vertrouwen.* Sonder verlaet, *zonder hoop op redding.*

Verlanesse, 1239, *vergiffenis.*

Verlasten, 3560, 4943, *bezwaren*, *moeite doen.*

Vermeten (hem), met den gen. der zaak, *zich iets vermeten.*

Vernoy, 243, 4170, 4219, *verdriet*, *lijden.*

Veronwaerden, 8214, *veronachtzamen.*

Verquisten, 7117, *verkwijnen*, *wegkwijnen*, *sterven.* Vgl. Gloss. *Lksp.* op quiste.

Verre, 6729, *verder;* verre vele, *veel verder.*

Verrechten, 2032, *teregt brengen*, *vergoeden.*

Verroed, 8539, imperf. (?) Het is de vertaling van het Lat. *excitavit.*

Versagher, 10458, (eig. *bevreesdmaker*), *overwinnaar.*

Verseert, 6212, 8210, *bedroefd.*

Verziken, 5475, *ademhalen*, *zuchten.*

Versceden, trans., 10007, *afzonderen*, *losmaken; afscheiden;* intr. *zich afzonderen*, *weggaan*, 4637, met eene bijvoeging, als van levene, 528, uut deser werelt verdriet, 7899, of op zich zelf, 7870, 8518, *sterven.* Imperf. versciet, 7870, deelw. versceden of verseeiden, 528, 8518.

Verscubt, 3150, (*verschopt*), *onwaardig.*

Verslaen, 9352, *dooden;* met venine.

Versmalt, 449, imperf. van versmelten.
Versoeken, 1077, *zoeken*, *vragen.*
Verspreken, 3016, 5131, *berispen*, *schelden.*
Verstaen, imperf. verstoet en verstont, 152, 1437, 1637, 1842, *verstaan*, *kennen*, *bemerken;* imperat. verstant, 7057, deelw. verstanden, 3170.
Verstannesse, 113, 244, 1436, *verstand*, *begrip; beteekenis*, hetgeen men onder iets *verstaan* moet.
Versteken, 2915, 3033, 3404, *tegengaan*, *verstooten*, *verdrijven.*
Verstineden, 5511, lees verstiveden, van verstiven, *verstijven;* elders verstiden, vanwaar
Verstijt, 10055. Vgl. stide.
Vertoge, 7514, *aantoonig;* hier *openbaring.*
Vertoghen, 271, 445, 961, 1136, 1649, 1686, 7773, *aanwijzen*, *vertoonen*, *openbaren.*
Vertrecken, 3507, 5881, *vertellen*, *verhalen.*
Vertrecken, 4607, *vertragen*, *uitstellen.*
Vertuut of viertuut, 4741, 8327, *deugd*, *kracht.* (Lat. *virtus.*)
Vervaren (hem), 3339, *vervaard worden*, *verschrikken.*
Vervechten, 2751, *overwinnen.*
Vervoeren, 2895, *leiden* (sijn leven.)
Vervullen, 2392, *aanvullen*, *vervullen*, *voorzien in.*
Vervulte, 106, *de vervulling*, *de voorziening.*
Verwandelen, 204, 3018, *veranderen.*
Verwegen, 6354, *overwegen*, *het overwigt hebben.* (Lat. *praeponderare.*)

Verwerde, 10236, dialect-verschil van verwaerde, van verwaren, *bewaren.*

Verwoet, 648, *krankzinnig.*

Viant, 1547, 7539, enz., *de duivel.*

Vieren, of vierijn, adj., 1619, 1650, 1665, 1699, 6256, 6959, *vurig.*

Vierling, 4848, 4860, 4870, kleine munt. Bij KIL. *quadrans*, *quarta pars assis.*

Viertich, 7088, *veertig.*

Viertienacht (een), 4581, *veertien dagen achtereen.*

Viertuut. Zie Vertuut.

Vigelie, 8419, 9312, de *vigilie*, het Lat. *vigilia.*

Vichtende, 121, *vijftiende.*

Vinden, met den gen. 3891, *bezoeken.* Deelw. gevand, 5485.

Vingerline, 9305, *handboeijen.*

Vinc an. Zie Anevaen.

Viole, 8132, *fiool*, *flesch.*

Visenteren of visiteren, 1148, 1729, 2731, 5571, *bezoeken.* (Lat. *visitare.*)

Visieren, 3124, 8685, 9701, *bedenken*, *schikken*, *voorzien.*

Vite, 358, 530, 544, 1785, 2076, 8081, *leven*, *levensbeschrijving.* (Lat. *vita.*)

Vlaen, 10219, *villen.*

Vlare, 10229, *vilder.*

Vlint, vlintstene, 3966, 3986, *rotssteen.*

Vlo, imperf. van vlien, 4458. Zie Gloss. *Lksp.* op vloe.

Vloten, 9080, 9102, imperf. van vlieten, *drijven.*

Voere, 3242, *wijze*, *handelwijze*, *manier*. Vgl. Gloss. *Lksp.*

Voet houden naer, 3379, *navolgen.*

Voghet, 4827, *opperste*, *aanvoerder.*

Voetsporre, 10394, *voetstappen.*

Voorderste, 2204, *het eerste.* (?) De zin is: *hij nuttigde naauwelijks wat hij het eerst voor zijn onderhoud behoefde.*

Voorme, 968, *vorm*, *regel.*

Voortcomen, 9047; was daer of comen so voort, *had daarvan dit gekregen.*

Vor achten, 297, 408, 7087, *zich voornemen.* Vgl. achten.

Vorbaer, 3846, *voornaam;* hier vorbare boden, *plegtig gezantschap.* (Lat. *solennes nuncios.*)

Vorbouch, 3245, *voorstad.* (Lat. *suburbium.*) Hier hooger gelegen dan de stad zelve (*citadel?*)

Vorderne, 3081, *bevorderen*, *bevoordeelen.*

Vorlede, 182, imperf. van vorleggen, *in herinnering brengen*, *voorhouden.*

Vorlopen, 7452, *voorgaan.*

Vorroupere, 791, 795, *aankondiger*, *heraut.* (Lat. *praeco.*)

Vorsienesse, 951, *voorzienigheid*, *zorg.*

Vorsprake, 4808, *voorspraak.*

Vorsten of vursten, 1357, 9245, 10100, *uitstellen*, *uitstel geven*, *dralen.*

Vortekenen, 963, *van te voren te kennen geven.*

Vortwaert meer, **voort meer an**, 7216, 7283, *voortaan.*

Vray, 135, 462, 824, 1051, 1053, 3832, 5876, *waar*, *waarachtig*, *juist*, *echt;* 5633, *waarheidlievend.*

ge-Vreest zijn van, 9190, (medium), *vreezen voor.*

Vryen, 142, *bevrijden;* 6480, *de vrijheid*, *verlof geven.*

Vroet, 288, *wijs*, *verstandig.* Vroescap, 3460, *wijsheid.*

Vrome, 2976, *voordeel.*

Vromen, 4953, 7430, *voordeel doen.*

Vrouw, 7573, *meesteres.* (Lat. *domina.*)

Vruchten, 1982, 1992, 5217, *vreezen.*

Vulbringen, 6063, *te kennen geven*, *ontvouwen.*

Vuldaden, 3212, imperf. van voldoen, *volbrengen.*

Vuldegen, 10517, *volkomen*, *volgroeid.*

Vul(h)enden, 921, (namelijk: *het lèven*), *sterven.*

Vul comen, 1928, *tot vervulling komen.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Vulleest, 1047, 3282, 3766, 6104, 6833, *hulp*, *bijstand.*

Vulle, 855, *volle*, *volkomene.*

W.

Wachte (in) zijn, 3414, *op de wacht zijn* om iets, iets *bewaken.*

Wachten, 10237, *bewaken;* met den gen. 5100, 5423, *wachten op*, *verlangen naar.*

Waerde, 739, *eer*, *achting;* waerde doen, *achting bewijzen.*

Waerden, 10096, *worden.*

Waghenare, 1656, 1670, 1685, 2558, *voerman.*

Wale, 10114, *wel.*

Wallen, 1762, hier *omhoog streven.* Vgl. Gloss. *Lksp.*

Wan, 2960, imperf. van winnen, *winst doen.*

Wandelbare, 5908, *veranderlijk.*

Wandren, 7424, *wandelen, loopen.*

Wane, 1516, 5141, *van waar;* op de tweede plaats wordt er onder verstaan: *zij kwamen.*

Wane, 2066, verbogen casus van waen, *meening.*

Wanen, met den gen., 1277, *denken, gelooven;* gevolgd door een infinit., 8356, 9123, 10147, hetzelfde.

Want, redegevend voegw. *omdat*, passim.

Wantrost, 146, *wanhoop, verdriet.*

Wantroosten (hem) van, 5310, *wantrouwen hebben in.*

Wech, zelfst. n.w. vr. (elders weech), meerv. weghen, 3903, 5305, 5560, *muur, wand.*

Weden, z. n. w. 6455, *weiden.*

Weder, gevolgd door sonder, *of, dan wel*, 1536, 1538. Weder ende voort, 5422, *overal, steeds.*

Weder, 5386, 5387, *tegen.*

Wederpensen, 2501, *in zijne gedachte zich verzetten.*

Wederroepen, 1528, *tegenstreven.*

Wederseggen, 7406, *tegenspreken, zich verzetten tegen* (met den acc.); 181, 3603, *weigeren, van de hand wijzen.*

Wederstaen, 7407, 8289, *het tegendeel volhouden.*

30

Wederstoot, 1530, 4170, 5010, *tegenspoed.*

Wederstromich, 2481, *tegenstrevend*, *wederspannig.*

Wedertale, 725, *tegenspraak*, *antwoord.*

Wel na, 8292, *welhaast*, *als het ware.*

Were, 5846, 6181, *afwering*, *verdediging;* 5793, *oorlog*, *leger.*

Weren, 3144, *tegenspreken.* Eig. *afweren*, *van zich weren.*

Werke (in) maken, 867, *herstellen.*

Wers, 5926, *wars*, *tegenstrevend;* di wort wars, *het loopt u tegen.*

Werstelen, 4927, *zijn best doen.*

Wes, 8957, imperat. *wees.*

Wesen, 9693, als z. n. w. gebruikt: so swaer een wesen, *zoo droevig een toestand.*

Wetentheit, 10480, *wetenschap.*

Wi, 1851, tusschenwerpsel van verwondering.

Wicht, 3486, 3618, 4011, *wezen*, *schepsel*, met eenige beteekenis van minachting. Vgl. mijne aant. op *van Beaumont*, blz. 4.

Wiec, wieken, 1627, 2711, 9281, 10431, imperf. van waken.

Wiene, 8890, *wijden*, *heiligen.*

Wijch, wige, 3243, 5799, 5803, *krijg*, *strijd.*

Wijnd, 9075, *wind.*

Wike, 8230, de selve wike, *denzelfden weg.*

Wiken, 6632, *wijken*, *terugdeinzen.*

Wilde, 4455, meerv. *wild gedierte.*

Wile, 1502, 1605, 2593, 4648, 7719, *wijl*, *tijdruimte*, *tijdstip.*

Wilen, 895, 1696, 9065, *weleer*, *eertijds* (ons *wijlen.*)

Willen, 549, 1450, *op het punt staan.*

Woeste, 899, *verlaten*, *ledig.*

Woestede, 442, *woestenij.*

Wone, 3317, *woning*, *woonplaats.*

Wonnen, 9086, imperf. van winnen, *verkrijgen*, *magtig worden.*

Woude, 5635, *plegtigheid* (?). Welligt moet men vroude, *vreugde*, *feest*, lezen.

Wrachte, 2626, rijmshalve voor wrochte, imperf. van werken, *maken.* Deelw. gewracht, 5309.

Wroeghen of wrougen (deelw. gewroucht), 4194, 5810, 9212, *beschuldigen;* wroegher, 4195, *beschuldiger.*

U.C. BERKELEY LIBRARIES
C098528290

